Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШИНАРА, 20 январь, 1976 шу. • № 8 (5235). • Мах 2 кеп.

ОРЕНБУРЖЪЕРА ГАЗ—МЕХКА

1976 шу доладелча денз миллиард кубометр газ якха а дьккха из чакхъьккхай оренбургски газовикаша.

КПСС XXV съезд хьаеллача денга 150 миллион кубометрал кIезигагIа йоацаш планал совгIо газ яла лаьрхIад уккхаза.

Парте XXV съезда оттадьча «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яхача КПСС ЦК проекта тIа белгалдаь да Оренбургски газоконденсат йоаллача моттига бахе газ йоаккхен из чакхйоахен промышленни комплекс дIахо вIашагIйоллийта Iалашде, аьлна. Укхаза иттлагIча пятилеткагIа хьал а яь проекти мощностага кхоачае еза предприяте кхоалагIа аргIа. Якхха а яьккха чакхйовха газ шера 15 миллиард кубометр тIакхетаргья укхаза.

(ТАСС корр.)

ДАХА МА-ДОАГГIАРА НАКЪАГIОРГДА ВАЙ КПСС XXV СЪЕЗДА!

СИЙЛЕ ХИЙЛА ЯХЬЕ КОТБАЬННАРИЙ!

КПСС обкома бюро, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совет, облсовпроф, ВЛКСМ обкома бюро хьежай КПСС XXV съезда даха ма-доаггIара накъадахар духьа 1975 шера декабре районашта, организацешта, предприятешта, совхозашта, колхозашта юкъе яьржа хиннача яхьа итогашка. Республикански газетийи, телевиденеи, радион сийлен Доска тIа дIаязъяьй:

РАЙОНАШ:

Ленински,

Октябрьски.

КОЛЛЕКТИВАШ:

«Старогрознефть» мехкдьаттеи гази йоаккхача управлене;

«Сунжанефть» мехкдьаттен гази йоаккхача управлене;

Старогрознենски бурув деттара балхий управлене;

СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически комбината;

Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдьатта чакхдоахача завода;

«Электроприбор» завода;

«Пищемаш» завода;

ТЭЦ-2;

«Грозэнергоремонт» ремонтно-наладочни предприяте;

Грозненски производственни швейни объединене;

Грозненски чхьагIара-коньячни комбината;

Грозненски маькха комбината;

Малгобекски маькха завода;

Сунженски хьункомбината;

Грозненски мехлесхоза;

№ 7 йолча Ленина орден лелаеча специализированни треста Грозненски монтажни управлене;

«Кавэлектромонтаж» Грозненски монтажни управлене;

«Чечингсельстрой» треста механизаце управлене;

№ 7 йолча гIишлой-монтажни управлене;

«Чечениигушводстрой» гIишлошъяра управлене;

наькъаш тIаьш техкара управлене;

механизированни карьерни боахама,

Грозненски автотранспортни предприяте;

№ 1572 йолча грозненски автоколонна;

междугородни телефонни станце;

«Столичный» яхача фирменни тика-кафетере;

Грозненски универмага;

универсальни торгови база;

Ачхой-Мартановски райпромкомбината;

«Чечингремстройбыт» ремонтно-гIишлой управлене;

«Тепличный» яхача баьцадаараш леладеча совхоза.

Парте планаш — халкъа планаш

«Нефтегазпромавтоматика» СПКБ Грозненски опытни завода болхлоша чIоагIа раьза болаш тIаийцай «1976 — 1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яха парте XXV съезда оттаяь КПСС ЦК проект. Цу тIа дувцар дизза кхоачашдара керда социалистически декхараш тIаийцад цар: 1976 шера товарни продукци арахецара а из мабхала якххара а паччахьалкхен план 27 декабре кхоачашъе, хIаьта хьалхарча шин бетта задани КПСС XXV съезд хьаеллача денга кхачалехьа кхоачашъе. Къахьегама оасарле лакхъяра задани ах процент тIехкхоачаш а еш, шера заданел совгIа 125 эзар сома маьхъа продукци арахеца. Цул совгIа завода болхлоша дош деннад кийчъю продукци дикен тIехдикен мара ца хилийта.

Шоаш дения дош даим дизза кхоачашдеш оамал я цар. ДIаяхача йиъслагIча пятилеткагIа цхьаккха шу дIадахийтанзаф коллективо паччахьалкхен плапи декхараш тIехкхоачаш ца деш. ЦуIухьа пхе шера задани ханал дукха хьалха кхоачаш а яь, планагIа лаьрхIачул совгIа цо арахийцар цхьа миллион сома продукци. Уж толамаш кхы тIа а тоадеш къахьегача болхлоша къаьгга хьахьокх иттлагIча пятилетка хьалхарча шера тIаийца социалистически декхараш а тIехкхоачашдергхилар. Январа хьалхарча ах бетта заданел совгIа цар кийчъяьй эзараш сомий маьхъа продукци.

Завода болхлоша доахача къахьегама толамашта юкъе дизза дакъа а лоацаш хьинаре къахьегарца белгалбаьнна ба радиоаппаратура монтажницаш Токарева Екатерина, Колесникова Лилия, Шитова Ирина, Мирошниченко Елена, кхыбараш. Шоаш кийчъю продукци тIехдика мара а ца хулийташ юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 120—125 процент кхоачашъю цар.

СУРТА ТIА: монтажни балхаш деш я монтажница И. Шитова.

И. ПЛИЕВА сурт.

Парте оттадаьр кхоачашдергда

Новощедрински станица культура ЦIагIа хилар КПСС Центральни Комитето парте XXV-ча съезда оттаяь «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яха проект ювцаш яь «Коминтерн» колхоза собрани. Из проекти иттлагIча пятилетке шоашта хьалхашка латта декхараши дувцаш доклад йир колхоза председатела Н. А. Юшкова.

Собране йийцар дIаяхача пятилетке шоашта карагIдаьннарий итогаш. Цу хана къахьегама оасарле 56 процент лакхъеннай, дикка тоаденнад колхозхой вахара хьал — къахьегамах доагIар юкъъера лаьрхIача 23 процент тIаьхийттад.

Хадданза тоалу станица. Хьалъеш латт гостиница, колхоза правлене здани. Болх беш я берий беш, столови.

Производствана юкъейоалаяьй боахама бокха пайда болаш йола специализаци яра Молдавски ССР опыт, къахьегам вIаштIехьбаккхара Ленинградски областа опыт. Донской юртбоахама институто хьайбаш леладарен доакъар даккхарен хьакъехьа могаяь дикагIйола приемаш.

Бакьда цунца цхьана собране белгалдаьккхар нагахьа санна шоай йолаш йолча торонех ма-боаггIара пайда ийца хиннабаларе, толамаш кхы а доккхагIа хургхилар.

Проект юьцаш къамаьлаш даьча колхоза партийни организаце секретара П. Коломенске, кхычар а теркам тIабахийтар лаьтта лорадарай цох дикагIча тайпара пайда эцаран, балха оасарле йоккха йола машинаш дукхагIа эшаш хилара.

КПСС Центральни Комитето парте XXV съезда оттаяь проект ювцаш «Чечингражданпроект» института болхлой хиннача собране дийцар цунца дувзаденна института болхлошта хьалхашка латтача декхарех. Из дувцаш доклад йир института партийни организаце секретара И. Д. Елисеевас.

«Проектно-сметни гIулакх тоаде, проектни, конструкторски, Iилма организацей проектни решеней технически экономически боарам лакхбара хьакъехьара бехктоккхам лакхбе», — аьннад проекта тIа аьлар цо. — Из духхьала вай института доагIаш да. ХIаране бокха бехктоккхам хеташ кхоачашде а деза ший гIулакх, дизза дакъа лаца а деза парте оттаяь планаш толамца кхоачашъяра.

Съезда оттаяь проект чIоагIагIа могаеш а цох доккхал деш а къамаьлаш дир собране оформлене отдела начальника В. Д. Белоусовас, планови отдела начальника С. Г. Вартанова, отдела керттерча инженера Л. С. Данилеца, кхычар.

Института болхлоша 1975 шера план а тIаийца декхараш а 23 декабре кхоачашдир. Чура торонаш оарцагIа а яьха, институто парте съезда сийна планал совгIа 30 объект кийчйир.

Советски халкъа вахара хьал тоадара, вай социалистически Даьхен низ кхы а чIоагIбара беррига шоай низ оарцагIбаккха института болхлой кийча хилар белгалдаьккхар къамаьлаш даьраша.

Собране дийца а дийца, тIаийцар 1976 шера социалистически декхараш.

С. ГУСЯКОВ.

Керттердар — продукце дикал!

А. ШЕРИПОВА ЦIЕРАГIЧА ГРОЗНЕНСКИ МЕХКДАЬТТА ЧАКХДОАХАЧА ЗАВОДА КОЛЛЕКТИВА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода коллективо продукцена реализаци яра йиъслагIча пятилетка план хаш хьалха, 1975 шера 16 декабре, кхоачашъяьй. йиъслагIча пятилеткагIа дукхагIа арахийцай парафин, мехкдаьтта сийрда продукташ, болх бе йолаялийтай керда производственни объекташ.

ЧIоагIагIа могаеш тIаийцар завода коллективо КПСС XXV съезда оттаяь «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яха КПСС ЦК проект. Шоай торонийн чурча кхоачамийн кIоаргга анализ а яь мехкдаьтта чакхдоахараша укх шера тIаийцад социалистически декхараш:

Продукцена реализаци яра шера план 29 декабре кхоачашъе;

КПСС XXV съезд хьаеллача денга планал совгIа 100 эзар сома продукци хьае;

Шера программал совгIа продукце керттерча тайпай дукха эзараш тоннаш арахеца;

XXV съезда оттаяьча КПСС ЦК проекта тIа белгалдаьккхада, иттлагIа пятилетка производства эффективность, экономи чIоаггIа дегIайоалаяра, арахецаш йолча продукце дикал лакхъяра пятилетка хила еза, аьнна. Из дага а доагIаш предприяте коллективо лаьрхIад:

Къахьегама овсарле планагIа йоагIачул 0,5 процентал кIезигагIа йоацаш лакхъе;

Шера экономически эффект цхьа миллион сом хургйолаш 300-нел кIезигагIа йоацаш рационализаторски предложении изобретенеши балха юкъе йоалае;

Парафин чудотташ а цунна упаковка еш а йолчен Г-24, Г-37 яхачен установкай проектни мощносташ караерзае;

465 болхлочунга шоай балха говзалаш лакхъейта;

200 моттиг йола столовни 20 квартира йола нах чубаха цIаи хьалдаь даккха.

Завода коллектива керттера теркам арахецача продукце дикал лакхъяра тIаберзабаь хургба. 1975 шера хинначунна нийсйича тIехдика продукци 5 процента дукхагIа арахеца лерхI:

«С» маркагIа йолча чIоагIача парафинах 20 проценти, хIаьта предприяте продукце керттера ши тайпа 95 процентагара 100 процентага кхаччалца дари паччахьалкхен дикала Знак йолаш арахеца.

Машина даьтташта дикала знак лулга кхоачашде;

Материальни средстваштен къахьегама кхоачамаштен экономи елга — иттлагIча пятилетка керттера ярех резерв я Предприяте мехкдаьтта чакхдоахараша лаьрхIад:

Организационно-технически меропрнятеши экономе чIоагIа режими балха юкъе йоалаяра чотах укх шера планал совгIа 100 эзар сом пайда бала.

Цу хана электроэнерги, йовхала энерги, доагор дIадохийтилга ах процент кIезигде.

Социалистически декхараш болхлой, техникий, инженерно-технически болхлой цеховой собранешка дийца а дийца тIаийцад.

БIаьстанна кийчо ю

ГIулакхаш дика лел

1976 шера СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен планой. 1976 шера СССР Паччахьалкхен бюджетой дог гIозда кхача «Науркий» совхоза механизатораша хIанз бIаьшой низ дIакхоачаб дуьстен кхашкара балхаш агротехнически дикагIйолча ханашка дIадоладе йиш хургйолаш совхоза техника кийчъяра.

Соахка гуьрахьей укх Iайн планагIа 58 трактор тоае езаш яр совхозе. Царех 46 трактор керда. иттлагIча пятилетка хьалхара шу тIакхоачаш тояль яьккхар.

ХIанз тоаеш ялх трактор латт «Наурский» совхоза механически мастерскешка.

— Дукха хIама дисадий уж тоаяь яха?

— Эггара дукхагIа ши ди мара дозлергдац оаха хIанз уж тоаеш, — йоах совхоза керттерча инженера Петренко Геннадий Ефимовича.

Цо эьнначов ца теша хIама а дацар. Ялхнех кхоъ гусеничнийн цаI «Беларусь» марках яри — йиъ трактор ерригa оатхалаш вIашагIъехка латтар. Йисача тракторех цхьаннена тIа мотор бацар, шоллагIъяр мотор а гусеницаш а йоацаш яр. Гусеницаш трактора юххе ухкар, тоа а яь вIашагIйохка мара ца езаш.

— Моторащ IотIаоттаде мара ца дезаш кийча да. Уж мел дика тоадаьд, цар мел дика болх бу хьожаш ба хIанз механизатораш моторни цехе, — аьлар Геннадий Ефимовича.

Совхоза техника тоаеча къаьстта хьинаре дакъа лоац двигателаш тоаеча слесара пенсионера Востриков Василий Тимофеевича, гидросистемаш тоаеча слесара Угнивенко Тимофей Ивановича, топлевни аппаратура тоаеча Рудяков Иван Константиновича, электрика Мироненко Иван Петровича, токара Лаэько Василий Петровича, слесарашта Гриниченко Николай Владимировича, Броварский Иван Федоровича, Иванченко Федор Тимофеевича.

Совхоза механизатораша атта баькккхабац из толам. Гурахьа ду кхашкара балхаш чакхдаьнна дацар совхоза техника тове йоланьча хана. «Сельхозтехника» Сунженски районерча объединене болхлоша республика беррагача механизаторашка даьча кхайкарала жоп а луш соахка йиъьлагIчен укх шера хьалхарчен кхоаргалашка тоае еза ерригa техника 23 феврале тояль якха социалистически декхар тIаийцар. Шоаш дения дош кхоачашдар духьа шерра ях а йоаржаяь дIаболабир болх.

Дукха халонаш нийслора техника тоерашта юххьанца. Цхьа рех керттера яр запасной оатхалаш ца тоьлга яр. Из дош к' астадара оарцагIбаьлар совхоза механизатораш - рационализатораш. говзагIа бола слесараш, токараш. Юхаметтаоттае йиш йола къьвна оатхалаш тоэ. мастерске хьас йиш йола керда оатхалаш хьас йолайир. Цу балха юкъе къаьстта доккха дакъа лаьцар слесара рационализатора Востриков Василий Тимофеевича. Маховикашта гIера подшипникаш Iояхара лаьрхIа приспособлени яьй цо. Цу гIулакхо дикка кхоьо балха ха.

Тракторий, комбайний къьвна оатхалаш тоаяра, керда араш хьаяра горонаш лехаш ба коммунисташ Т. И. Угнивенкои, И. К. Рудакови. Болх чакх баьнначул тIехьагIа каст-каста бIаргагу йиш я уж мастерске цхьайца балхаш деш.

Царна дага а деха комсашта а деш йолча баьцашта оасар ду ялх агрегат хьаяьй совхозе. Из бахьан долаш дикка лохденнад комсаш хьевга дIадодар. Цунца цхьана кIезигагIа дале иттаза лоацьяьй кулгкара оасар деш йоаю ха.

Техника тоеш боахкача паьха балха хьалаш вIаштIехьдахара йоагIа йоакхо яьй совхоза кулгалхоша в. Дукха тайп-тайпара цехаш я мастерске. ХIара цехе, беча балхага хьежжа, хилалза ярайоаца станокаш, кхыбола гIирс латт. Къаьстта дика Iалашъяьй токарни цех. Цу чу латт блокашта, цилиндрашта эшаче шоралагIа Iургаш доахаш йола, уж оатхалаш шаьрьеш йола станокаш. Монтажни, моторни, автодвигателаш тоаеча кхаь цехе крайбалкаш оттаяьй, айе сага низ тоьаргбоаца еза оатхалаш дIахьа кхахьара. ХIара цехе кхерамлен техника дIайовзийташ йола плакаташ ухк, хIаьта токарни цехе газированни хий лу аппарат латт. Болх чакхбаьнначул тIехьагIа безам болаш вар дIайхача хица душе лувча йиш йолаш ва. Мастерске ерригача помещенешка дIайхача хица йIоахьо батареяш латт. Тlера дIайха барзкъаш Io а даьха болх бу наха.

Хоза вIаштIехьъяьккхай мастерске цIе уголок в. Укхаза латт телевизор, радиоприемник. Истолаш тIа укх газетий, журналий подшивкаш, ловаш шахматаш, шашкаш, домино я.

Массанена а гургдолча хьалтеха доал КПСС ЦК-ас парте XXV съезда оттаяьча проекта кепа теха газет. Цеча къоалами белгалдаьккхад иттлагIча пятилетке юрта боахама техника дегIайоалаярахи цох пайда эцарахи дувцаш йола моттиг.

— Дег тIара къоабалъеш тIаийцар тха механизатораша КПСС ЦК-ас парте XXV съезда оттаяь проект. Цунна жоп луш, шоай торонаш лаьрхIа а лаьрхIа, совхоза ерригa техника 15 февраль тIакхоачаш тояль яккха дош делар тха механизатораша, — йоах Петренко Геннадий Ефимовича.— Из кхоачашдергхилара хIанз шеко яц. ХIанз мастерске латта ялх трактор, хьалха ээ эьннача тайпара, кхы а ши ди даьлча тояль мастерскера арайоаххаргья. Царна метта тоае дIаоттаергья аргIанара ялх трактор. Уж тоаяра эггара дукхагIа 12—13 ди мара дезаргдац. Дукха хIама дисадац тIехьатоеса инвентарь тояль яккхара а. Укх шера хьалхара квартал чаккхъялелехьа планал совгIа кIезигагIа яло кхы а 12 трактор тоаергьяь.

М. ХАМАТХАНОВ.

Доазол дехьара хоамаш

ЧССР ОБЩЕСТВЕННОСТЬ РАЬЗА ЯЦ

ПРАГА. (ТАСС). Чехословацки общественность чIоагIа раьза йоацаш я Б. Микера — ЧССР территоре тIа дунен халкъашта юкъерча праваши чехословацки законашта дуьхьала доккха зулам даьча американски пилота — лоадамбоацаш дола гIод мара ца техача мюнхенски суда.

Ховш ма-дарра 1974-чей 1975-чей шерашка вертолет лехкаш ше волаш ЧССР доазув кхозза хоададаьд Б. Микера бокъо йоацаш нах доазол дехьа дIабигар духьа. 1975 шера августе, вертолет Iоессача меттера бокъо йоацача гIулакхаца дакъа лоацаш хинна массехк саг Чехословацки халкъа эскара тIемахоша лаьцача хана, Б. Микер ше ведда волаш гера детта волаьеннав. Дукххача наха боабара кхерам тIаоттабаьбар цу гIулакхо. хIана аьлча наха салоIача моттиге нийсденнадар из гIулакх.

1975 шера октябре чехословацки судо лаьца воллаш якха 10 шу заочно ха техаяр Б. Микера. ХIаьта цу цхьан ханна бокъо йоацаш леладаьча цу гIулакхах дола дош дувцаш хиннача Мюнхенерча судо Микера даь зулам «пилоташта телаш йола служебни предписанеш лоадамбоацаш тоьхаяр» мара лаьрхIадац.

Цу решене чехословацки халкъ чIоагIа эгIаэдигар, язду «Руде право» яхача газето, социалистически Чехословаке суверенитет гIожагIча тайпара толхаяьндаь хинна Iац. Из гIулакх чIоагIа духьала да кхерамзлени цхьана гIулакхаш леладарен дешашта йолча Совещане яьча решенешта, Хельсинке хиннача уйлаша шийла а.

БАНГЛАДЕШЕРЧА СУДА ПРИГОВОР

ДАККА. (ТАСС). Бангладешерча къаьсттача военни трибунало ше мел йоакхха ха набахта воллаш якха суд яьй Бангладеша машара Совета президента Абдус Самада, мезка кортамукъаленна тIехьарча хьинарча къоасамхочов, хьалхарча правительстве тайп-тайпара министерски гIулакхаш тIа хиннача.

Iаьдало ахча диад аьнна бехке ваьв из, Цу тайпара бехк дIатIайийцабац Абдус Самада.

ПРОГРЕССИВНИ ЭРГАЛОНАШ ЯР ДУХЬА

САН-ХОСЕ. (ТАСС). Мехка кIоарга эргалонаш елга могадаьд Гондураса Коммунистически парте. Ший заявлене тIа цо белгалдоаккх, «дегIаахара къамаш план» хIанзарча правительства кхоачашъеш ца хилар. Ю ала йиш йолаш аграрни реформа еш яц, саггота лаьтта эшаш 30 эзар гондурасски ахархо воллашехьа а.

Компарте хьаккхайкаду, правительства чакхдоаха прогрессивни гIулакхаш ше дIахо а хьаллоацаргхилар. Цхьабакъда из духьала хургья цу гIулакха духьала ерашта а ультраазттехьара низаш миччa бесса гIийрта а правительствера шоай позицеш юхаоттае гIертара а.

АЬТТЕХЬАРЧА НИЗИЙ ТИЙША БОЛХ

БЕЙРУТ. (ТАСС). Герз карарча аьттехьарча ливански партей отрядаша укх бетта юххье Бейрутерча Тель-Хатара палестински лагера блокада яро а хIаьта иштта цу тIеххьа кхы шин лагера — Джиср аль-Башаи Дбайянеи блокада яро а ливански столице, цуй пригородашка, мехка кхыча районашка юха а хьал идаларга кхоачалаьд гIулакх.

Къоастае ха хьагIаэтта социально-экономически реформаш чакхъяхара новкъарле е. хIанз мехкарча институташта демократизаци яра хьакъехьа дIадехараш кхоачашделга гаьна даккха. Палестински духьалеп болам довнна юкъеоза а цунна хIама кхетийта а гIерт аьттехьара низаш.

Моттигерча кепайоазоно хоам бу, Бейрута къилбаседегахьа уллa Дбайя яха палестинций лагерь аьттехьарча партей отрядаша дIалаьца хилар. Из йоккха йоаца палестински лагерь пхе дийнахьа гобаь лоаттаяьчул тIехьагIа яьккхай. Цхьадолча хоамаш тIа белгалдоаккх, цунна кIийрлаь доа чу даьча ливански эскара къаьст-къаьстача доакъоша гIо дар бахьан долаш аьттехьарча партей отрядаша из лагерь яьккха хилар. Лагере бахача 200—250 дезала юкъера вийна 50 саг ва. Дукха цIенош цIераш етташ доагадаьд. цул тIехьагIа бульдозераша Iошаьодаьд. из бахьан долаш лагерера дIавахав шига мел ваьха саг.

ЖУРНАЛ ДЕШАРИЙ КОНФЕРЕНЦИ

«Грознефть» яхача объединене Центральни Iилма-техническ библиотеко ВОИР Нохч-ГIалгIай областной советаца цхьана чакхъяьккхар ВОИР Центральни советан арахийцача «Изобретатели рационализаторы» яхача журналах лаьца яьккхина дешарий конференци.

Дувца оттадар из журнал хьахаржар цхьа бахьан доацаш дац. Паччахьалкхенна Iалашъмате боккха пайда бу изобретателийн рационализаторийн гIуллакхаша. Алхха цхьан 1974 шера халкъа боахама юкъейнхьай шера 4 миллиард гаргга сом кходеш йола 3,9 миллион изобретении рационализаторски предложении. ДIаяхача пятилетка хьалхарча диъ шера изобретенеехи рационализаторски предложенеехи пайда эцарах хIара шера 14 миллиард сом кходаьл.

Тха рационализатораштеи изобретателаштеи ишттал хIамаш карагIдувлача производственни опыта нийсса боккхача доархIаме хиннад рационализатораша хIара денна пайда эцаш леладу технически литература а. Хетаргахьа, дукхагIа дешаш, «деган» гIуллакхан эша материал луш долча литературах да «Изобретатели рационализаторы» яха журнал.

Журнала тIа технически прогресса доархIамегIара проблемаш творчески къестаю. Цу тIа кепаетт изобретателашта хьашт долашагIеи эшаши йола разделаш: «СССР-е хьаяьй»; «Хьаэца, юкъехьо»; «Хьа тешам беначун примени»; «Новаторий портреташ».

Конференце гулбенна дукха бар Нохч-ГIалгIайченера болхлой, гIуллакхера нах, инженерно-технически Iилмани болхлой. Конференце программана юкъе — «Изобретатели рационализаторы» яхача журнала къаьсттана корреспондента нов. Ю. Н. Егорова журнала гIуллакхех лаьца хоам белга а журнал дешараша къамаьлаш делга а, хIаьта иштта къаьсттача кинофильмашка хьожилга а.

Конференце хиинача 150 саго боаггIача тайпара мах бир журнала керттерча лостамийн кепаеттача материалийн; журнало дича шоашта бакъахьа хетараш а цунах доахка кхоачамбоацараш а дийцар, керда статьяш малагIча темана хетаяь хилча дикагIа я белгалдаьхар.

А. Шерипова цIерагIча ГНПЗ инженер-информатор йолча Г. М. Пекарскаяс, практически балха тIарча журнала доархIамах ше дувцаш белгалдаьккхар, «БIаь схема мах» яха изобретени заводе балха юкъейнхьа хилар. 1976 шера юкъеяхьа дерхI хи тIара мехкдаьтта продукташ хьагульергйола устройство а бIеха хий цIенду устройство а. Цунца цхьана, аьлар цо, журнало кепасттац мехкдаьтта чакхдахарен мехкдаьтта химеи дешаща юкъарчал доаццаш ювзаенна йола материалаш, хIаьта из ца дича зарглоацаш да, пагахьа санна КПСС ЦК-ас парте XXV съезда оттаяьча «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яхача проекта тIа оттадаь декхараш теркалдича.

Мехкдаьтта чакхдахарен мехкдаьтта химеи дешаш журнала тIа дувцанза дарг ца хиларах даь къамаьл хьаллаьцар ВОИР совета председатела — В. И. Ленина цIерагIча Грознейски мехкдаьтта чакхдоахача завода парафинови цеха начальника нов. В. Н. Дмитренкос.

Иштта къамаьлаш дир конференце Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни рационализатора нов. А. О. Кускова — МагIалбикерча бурув тохара балхий управлене технически отдела начальника.

Нохч-ГIалгIай республикерча — мехкдаьтта республикерча журнал дешараштa — изобретателаштеи рационализатораштеи журнала оагIош тIа бIаргагор ловра шоай доархIамегIара изобретенеш, хIаьта цу гIуллакха вIашагIйолла езаргья материалаш вIаштIехьъяхеи «ИР» журнала тIа кепаеттеи йиш йола общественни корреспондентски пункт.

Е. БАБУКОВА,
«Грознефть» объединене ЦНТБ директора заместитель.

Набережни Челны (Татарски АССР). Камски автомобильни комплекс хьалъяра керда этап хьатIаккхаьчай. Из объект хьалъярцеи монтаж ярцеи цхьана цхьайола участкаш болх бе йолаялийтара балхаш а ду укхаза, хIаьта хьалхарча автомобилашта эша оатхалаш арахеца а йоланьй.

ГIишлошъераши монтажникаши керда автоматически линеши участкаши йистейоахаш ба.

КПСС XXV съезд хьаеллача денга КамАЗе вIашагIйоxкаргья хьалхара автомобилаш. Шерра-шера Камски автомобильни заводо арахецаргья 150 эзар грузовой автомашин.

СУРТА ТIА: 1). КамАЗа кузнечни заводе оттаяь кривошипни йIайха штамп етта прессаш. Уж прессаш «Шмерал» яхача Чехословацки фирме кийчъяь е. 2). (аьрдехьара аьттехьа): архитектор С. Задорожный, КамАЗа партийни комитета инструктор Л. Клюева, техник-архитектор О. Жукова КПСС XXV съезд хьаеллача денга завод кийчъяра эскизаш ювцаш ба.

А. Овчинниковеи
Е. Логвиновеи сурташ.
ТАСС фотохроника.

Индустриальни СибарегIено боаха гIа

Иттлагlча пятилетка малхбоалехьарча районий экономически потенциал дIахо алсамъяккха а ерригсоюзни промышленни производствера цар доархIам лакхбе а лерхI. Йоккхий предприятеш дукхагIча даькъе цу районашка дIаниййсъергйолаш я. Цу хьакъехьа аьннад КПСС ЦК-ас парте XXV съезда оттаяьча «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яхача проекта тIа.

Цу тайпара советски промышленность малхбоаленгахьа, бедали энергии духьювлача хьасташта гаргаозара, укх тIеххьарча шерашка мехка хIамаш кхоллаш дола низаш дегIадоаладара керттера а хиина дIаэтта уйла иттлагIча пятилетке дIахо, кхы а дукхагIа чIоагIлургья.

Дукха ха хьалхагIа дензмохк экономически дегIабоалабара даькъе керттерча лоархIаме хиннай европейски районаш. Цхьабакъда 30-ча шерашка кIезиг-кIезига караерзаен дегIайоалаcи йолаяьй СибарегIе. Цу гIуллакха боккхача лоархIаме хилар Кузнецки кIора бассейн хьаяр. Цул тIехьагIарча пятилеткашка из край караерзаяра темпаш сихха лакхлуш хьанхай, 1940 шерагара 1972 шерага кхаччалца СибарегIени Дальни Востокен промышленни продукце объем 20-зза хIана хиннаяц аьнна йоккхагIа хиннай. Цхьабакъда дIаихача шерашка, малхбоалехьарча районашка йоккхилга диллача паьха санна хиннаяле а, цхьац-цхьацца мара предприятеш хьал ца яьча шерашкя, тахан укхаза хьалъю бIарчча промышленни комплексаш, къаьстта а электрически йовхален отраслешта юкъе.

Малхбоалехьарча районаша Iалашдергда 1976—1980 шерашка дукхагIа даккха лаьрхIа деррига мехкдаьттеи гази доаккхилга, дукхагIа баккха лаьрхIача берригача кIорах 90 процент совгIа боаккхилга, дукхагIа даккха лаьрхIача дерригача цIастах дукха совгIа — эпашагIа доацаш 80 процент доаккхилга, дукхагIа хьае лаьрхIача целлюлозах 45 процентн картонах 60 процент гаргген хьаелга.

Цу моттиге кхоачашде дезача доккхагIдолча декхарех да тюменски мехкдаьтта газови провинци дIахо караерзаелга. Саяно-Шушенски ГЭС хьалъеча районе массехк итташ предприятеш хьалъелга, 3200 километр бIаьха Байкало-Амурски машинникъ буллилга. Белгала аьлча, тюменски комплекс хьалъярга а лаьрхIача 60-гIа шераш доладеннача юххьеь денз 30—32 миллиард сом хьахийцад.

Белгалдаккха доагIа, малхбоалехьа хьалъеш йола керда предприятеш эггара кердагIча технологе ларда тIа, моттигерча хьалашца таръяь, къаьстта ший тайпара техника юкъе а кхухьаш хьалъеш хилар. Цу тIа а, из проблема къоастаяра новкъостал ду шоайла вIаши ювзаенна йолча предприятей бIарчча группа цхьан ханна сихача темпашца, гIойленагIа йолча схемагIа хьалъелга лерхIаш йолча комплексни методо. Цу хана хIамай ноагIо кхом бу бедал чоалхйоахаш хьаккийстача продуктех биззагIа пайда эцара, транспортни коммуникацеш кIезигьяра йотах, и кх. дI. Цул совгIа, хьалхагIа а санна, иттлагIа пятилетка кердача районашка чуIе цIеноши культурно-бытовой гIуллакхаши сихагIа хьалде, моттигера продовольственни база дикка шеръе, баха нах кхачан продуктащеи халкъа эшача товарашеи дуккха а дикагIа Iалашбе лерхI.

Хаттар отта тарлу: промышленность малхбоаленгахьа сов дукха дIаэзача, шоай Iалама ресурсех ондо дакъа дIадахийтача мехка малхбузехьара районаш экономически дегIаахара темпаш лаьгIъяларга кхоачаргдий-хьогI гIуллакх?

Кхоачаргдац, хьалхагIа а санна, керттера промышленни потенциал укхаза чугулъяьй. Цхьабакъда цу районашка боахам керттерча даькъе дегIаккхуварга энергии хийн дукха дIалоцца керда производстваш кIезигагIа хьаярца а, йолаш яраш шеръярца а болх беш йола предприятеш технически кхы тIа а кийчъяреи реконструкци ярея наькъаца.

ИттлагIча пятилетке дIахо айе лерхI союзни республикай экономика. Масала, 1976 шера Казахски ССР союзни бюджетера хьахьожадаьд 191,4 миллион сом. Казахстане хьалъеш я кIор, мехкдаьтта, Iаьржеи сийрда бесаш долеи металлаш доаха массехк къаьстта йоккха производственни комплекс. Туркмене дIахо дегIаухаргда мехкдаьттеи Iалама гази йоахилгеи чаккйоахилгеи.

Вай мехка халкъа боахам дегIаух цун къаьст-къаьстача доакъошта кIоаргагIа специализаци яра, цар Iалама, къахьегама, кхыча ресурсех биззагIа пайда эцара ларда гIа.

Николай ХИТАЙЛЕНКО,
АПН комментатор.

ШЕЛКОВЧАНИЙ ОПЫТ—МАССАНЕНА

Дика гIуллакх да Шелковской района механизатораший дIадоладаьр. Района ялх боахаме соахка вIашагIъеллар 21 механизированни отряд. Цу системагIа болх бар чIоагIа пайдане хилар хьахьеккхад отрядаша. ХIаьта укх 1976 шера денз района массе боахамашка болх беш хургья уж тайпа отрядаш.

Укх деношка Шелковской районерча «Коминтерн» яхача колхоза клубе республикански семинар-совещани хилар. Цига дакъа лоацаш бар парте райкомий секретараш, боахамий кулгалхой, керттера инженераш, звеньевойш.

Цу семинаре - совещане чие къамаьлаш деш КПСС Нохч-ГIалгIай обкома юрта боахама отдела заведующе нов. Юрченкос белгалдаьккхар механизированни отрядаш республика хIара боахаме вIашагIйоxкa езилга а цу гIуллакха партийни, советски, боахама органашна массе оагIорахьара гIо лаца дезилга а.

Газета оагIош тIа каст-каста кепаеттаргья механизированни отрядаш вIашагIйоxкарах дувцача материалашта. Цу хьакъехьа шоашта хетар, уж вIашагIйоxкача новкъарло еча хIамаех, хьалхашка уттача хаттарех, хила тарлуча кхоачамбоацарех дувцаргья районий, боахамий кулгалхой, керттера специалисташ, бригадираш, звеньевойш, механизатораш.

ХIаьта укх оагIон тIа оаха кепатох механизированни отрядаш вIашагIйоxкар мел пайдане да, шелковчаний болам хьаллаьцача механизатораша цу хьакъехьа шоашта хетадох дувцача материалашта.

Механизированни отрядаш—пайдане гIуллакх

«1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яхача КПСС ЦК-ас XXV-гIча съезда оттаяьча проекта тIа белгалдоаккх иттлагIча пятилетка шерашка юртбоахама продукци дукхагIа яккха езилга. ХIаьта цу гIуллакхо дIадех лаьттачшта-Iуйнал дикагIа делга, техникага овсарегIа болх байтилга.

Партеи правительствеи хьалхашка уттаду доккхий декхараш толаме кхоачашдаре оахош хьалаьца нийкъ чIоагIа нийса хетт сона. Соахкална бригадни системагIа болх баьб оаха. Духхьал дIаала деза, биззача низах оаха болх ца баьлга. Цкъа-дале, дукха цатоамаш хулар бригадиреи механизатораштеи юкъе. Цун бахьан дар цхьабараша аттагIа бар мара болх хьабе ца тугилга. Цхьаболчар аьттехьа баха а тигацар гусенични трактора. Кхетадеш ма-дий цу тайпарча трактораш тIа болх бе халагIа долга. ХIаьта чархаш йолча трактора тIа болх бе берригаш а раьза бар. Цу гIуллакхо, шеко йоаццаш, лерттIа дIабахийтацар тха болх, доха яр къахьегама овсарле, дисциплина телхаеш а моттигаш хулар.

Тракторно-кхай тIара бригада йолаш оаха болх баьча 1974 шера — 25 гектар мара оахам кхачацар цхьан механизатора. ХIаьта механизированни отряд вIашагIъеллача денз кхыча тайпара да тха гIуллакхаш. ДIадахача шера тха отрядацарча хIара механизаторо 82 гектарага кхоачаш оахам дар. ХIанз хьайи-сайи, аттагIеи халагIеи яхилга юкъера дIадаьннад. ХIаравар гIерт малхула дикагIа къахьега, шийн новкъостал тIехьа ца виса.

Кхы цхьаькха хIама а да вIаши пийсе мегаргдолаш. Бригадни хьисапе болх беча хана хIара механизатора сих 29 тонн долаш нара ялат дакхцацар оаха. ХIаьта отрядаш вIашагIъеккача дьалхарча шера тха вIаштIехьдаьлар отряда хIара сага-сих 162 тонн ялат гулде.

Сона хетачох, механизированни отрядаш вIашагIйоxкар механизатораштa шоашта а иштта боахама а чIоагIа пайдане гIуллакх да. Ма-дарра аьлча, отряд ше я шийн хIамаш да. Шийгарча технологически картага хьежжа цун хов малагIа культура мича хана дIае эза, цунна малагIа гIуллакх де деза, из маца чуэца еза.

Цул совгIа, отряда дика хов яккхача продукцех, плана тIех яьккхачох, кхоаьча доагорах, материалах шийна хьадоагIаргдар мелад а.

Механизированни отряда системага довзар массане хьаллаца а юкъедоаладе а мегаргдолаш дика гIуллакх да. Со теш, иттлагIча пятилетка хьалхарча шера оаха санна болх бу механизированни отрядаш вай республике дукхагIа хургхиларах.

Н. ЕРОХИН,
Шелковской районерча «Красный пахарь» колхоза механизированни отряда начальник.

Дика гIуллакх хьаллаьцад

Шелковчанашкара хьокхам а эцаш бригадашта метта механизированни отрядаш вIашагIйоxка лерхI укх шера Урус-Мартановски района Мичурина цIерагIча совхозе. Совхоза керттерча инженераца Цехаев Кюреца къамаьл хилар тха.

— Механизированни отрядаш вIашагIйоxкара опыт Iомае безам болаш шелковчанаш болча яха хилар дукха ха йоаццаш тха района делегаци, — йоах цо. — Тхоашта бIаргадайра цу гIуллакхо мел пайда лу. ХIаьта цIадаьхкачул тIехьагIа тхоай боахаме а уж санна отрядаш вIашагIйоxка соцам бир. Совхоза механизаторий собрани йир. Керда гIуллакх мел пайдане да хайначул тIехьагIа беррига а механизатораш раьза хилар механизированни отрядаш вIашагIйоxка. Отрядни хьисапе мишта болх бу? ЦаI е шиъ культура кхее тIадулла отряда лаьрххIа кха хьа а къоастадий. Севооборотага, хIаьта юрта боахама культура кхеяра оттадеча технологически картага хьежжа техникаца, тIехьтоссача инвентараца, кхыча гIирсаца Iалашъю хIара отряд. Кхебаь хьувкъам чуийцачул тIехьагIа баьча балха итог ю. ХIара болхлочо эца ахча цу итогах, кхыча тайпара аьлча, кхебаьча хьувкъамах тийша да. Из кхета а деш отрядерча хIара болхлочо шийн низ дIакхоачар ду хьалхашка латта декхар мамогга дикагIа кхоачашде гIерташ. Цул совгIа цу отрядни хьисапе болх беш чIоагIагIа хул коллектива къахьегама дисциплина а. Мекъа вар, лерттIа болх хьа ца бер тарлац отрядаца.

Механизированни пхи отряд вIашагIтохаргья укх шера Мичурина цIерагIча совхозе. Царех эггара йоаккхагIъяр 1465 гектара тIа гурахьа ялата йийна культураши шекара свеклан кхееш хургья. Цунна кулгалдеш хургва юрта боахама культураш кхеяра йоккха балха опыт йола механизатор Тухаев Хас-Махьмад. Отряда доаллахьа хургья цхьайтта трактор, дукха тIехьатосса инвентарь, хиланза баргбоаца кхыбола гIирс.

Отрядаш вIашагIйоxкаро торо хулийтаргья бригадашка хиина дукха техника, нах мукъабаха а царга кхыча моттигашка болх байта а. Цуша цхьана дикка лохлургда юрта боахама культураш кхеярга дIалохийтар а.

Доакъар Iалашдара планаш хIара шера тIеххоачашъю совхозо. Цхьабакъда из толам баккха геттара хала хул. Доакъар Iалашдара тайп-тайпарча бригадашкара дукха пах оарцагIбоах, дукха техника юкъеоз. Из бахьан долаш бригадашка дукха балхаш юкъагIдусар шийн ханнахьа кхоачаш ца деш. Цул совгIа дукха хулар доакъар Iалашдарга дIадолар а.

Укх шера доакъар Iалашдеш лаьрххIа вIашагIъелла механизированни отряд хургья. Доакъара культураш кхеяра хIанзза а 387 гектар хьакъоаста а яь нйс трактор еннай цу отряда.

Цхьа отряд духхьал транспортни хургья. Цу отряде хургья керттерча даькъе «Беларусь» яха тракторaш, автомашинаш. Мухь дIа-хьа кхухьаш хургья из отряд.

— МоллагIа керда хIама юкъедоаладеча хана цу гIуллакхо мел пайда лургба хьалхха хала да, —йоах Цехаев Кюрес. — Бакъда, шелковчанаша санна болх вIаштIехьбоаккхе механизированни отрядаша пайда лургхиларах шеко яц. ХIаьта цу гIуллакха шелковчанел тIехьа ца диса оаха тхоай низ дIакхоачар а дергда.

С. АЙСХАНОВ.

Воча хаоттама хьалашка а...

Лурчох гурахьа, соахка бIаьсти а аьхки а хинна хаоттама хьалаш кхаш леладераша дика хьувкъам кхебара аьттув болаш хиннад аьнна ала йиш йолаш дац. Юрта боахама культураш кхеяра чIоагIа новкъарло йир дуккхача хана лаьттача йокъало, Шелковской районе каст-каста хьекхаш хиннача бIайхача михо. Из бахьан долаш кIезига хилар гурахьа ялата йийна хиннача культурай гектара тIара чубена хьувкъам а. Иштта, Ленина цIерагIча колхозе мукх хIара гектара тIара 13,1 центнер чубера, хIаьта кIа —13,3 центнер.

Цунца цхьана, цу колхозерча Садулаев Михаила кулгалдеча кхоалагIча механизированни отрядо 330 гектарах хIаранена тIера 29 центнер чуэцаш кIа чудера.

Мишта карагIдаьннад Садулаевна а цун новкъосташта а иззал боккха хьувкъам кхебе?

Садулаева отрядо гурахьа дув кIа дIадийна лаьтташ, кхычар дараш санна, хий дуллаш дар. Хьувкъам чуэцаше а, сиха ча гул а даь аьхар лаьтта. Цул тIехьагIа лоаццача хана чудуийташ хий диллар.

Цхьабакъда, колхоза керттерча агронома Цабалов Александр Сергеевича яххача тайпара, дика хьувкъам кхебарга бодача новкъа из хьалхара гIа боаккхилга мара дацар. Кхы а дукха къахьега дезаш дар дIахо йодача хана.

Фу дIаде болабалехьа сеялкашца хIара гектара тIа кхоккхэ центнер кхоачийташ суперфосфат тессар. ТIадаьннача кIин баьцовгIаша ши-кхо лоргдилг хийначул тIехьагIа Iа тIакхачалехьа тохаш дола вегетационни хьисапе хий техар, хIара гектара тIа 900—1000 кубически метр хий а кхоачийташ.

Февраль чакхбоалаши март бутт болалуши азотни удобренешца подкормка йир, хIара гектара тIа 1,5 центнер кхоачийташ. Подкормкэ ешше а удобрени лаьттаца дикагIа дIаувргйолаш, Iай лаьттавца Iайна тIоздал соцаяра байга мажха баьккхар.

Март бетта канала чу хий чухецаше а, вегетационни хьисапе шозлагIэ хий дилла болабелар Садулаева отрядера кхаш леладераш. Вегетационни хьисапе шозлагIа хий дуллаш а хIара гектарэ юкъера лаьрхIача 900—1000 кубически метр хий кхачийтар.

Боккха теркам тIабахийтар кхоалагIча отрядерча кхаш лелдераша оасара баьцашца, лазараша, зене йолча са доаххача хIамашца къовсам лоаттабарэ.

КIина зе деча са доаххача хIамаех эггара кхерамегIа ярац пьявицеи черепашка яха калпии я. Царна духьала хIара гектара тIа 1,5 килограмм а кхоачийташ шозза хлорофосаца обработка йир кIа дIадийнача кхашка.

Юрта боахама культурай дика хьувкъам кхебар духьа деча балхех тIеххьара бар — ялат чуэцар. Дика лоархIабир Садулаева отрядера механизатораш цу балхах а. Хьувкъам чуэцача хана ялат цар вIалла а доадац аьнна ала йиш я.

Ленина цIерагIча колхоза кхоалагIча механизированни отряда кхаш леладераша баькхача толамо кIаьгга хьахьокх, болх дика вIаштIехь а баьккха, юрта боахама культураш кхеярэ агротехника бокъонаш лорара йоагIа йоакхо а еш къахьийгача воча хаоттама хьлашка а дика хьувкъам кхебе йиш йолга. Цу отряда коллектива балха опыт Шелковской районе санна, ерригача республике Iомайича бакъахьа я. Цу гIуллакхо йиш хулийтаргья иттлагIча пятилетка укх хьалхарча шера Даьхенна планал совгIа бIаьш, эзараш тоннаш дикеи маьхагIа дарегIеи ялат дIадала, хьайбаш тоъамболаш концентрированни доакъараш ца Iалашде.

М. ТКАЧЕНКО.

Вай лоалахоех

КОММУНИСТ-АХАРХО

ОЧЕРК

Цхьавола саг бIаргавайна массехк сахьат а далалехьа хеталу из хьона вовза дуккха а ха йолаш санна. Цу тайпара саг сихха тIаэц дего, массаза а цунца доттагIал леладе дог доагIа. Иштта болча нахах ва Къилбаседа-ХIирий АССР Пригородни района Тарское яхача юрта вахаш а цигарча Коста Хетагурова цIерагIча колхозе къахьегаш а вола Буружев Iаьла.

Массехк шу да Iаьла боахаме хьалхалаттача комплексни звено кулгалхо вола. ТIехьтIехьагIа чIоагIагIа везалора из шонкаш яьнна кулгаш вола, аренашкарча михои бIайхача малхои кхьь мерца вола саг шийдар хьалха а ца доахаш юкъарча гIуллакха дуккхагIа теркo еш хиларах.

Юххьанца дувца волалу из шийн звено чуйоагIача шоллагIча кхаш леладерий бригада гIуллакхех.

— Дукха культураш я бригадо кхеераш, — йоахар Iаьлас. — Массехк бIаь гектар дIалоаш хьажкIаша, кхы а доккхагIа да коартолий кхаш. Керттера культураш уж я тха, бакъда царех дIакъоастаде йиш яц баьцадаараш а, хIана аьлча укх тIеххьарча шерашка уж дIадуаш йола участкаш шеръеш латт тха звенос меттел ерригача колхозо а. ХIара шера юкъера лаьрхIача 250 центнерага дIакхоачийт оаха хIара гектара тIара чуэца баьцадаараш.

...Боад къовлалуш латтар цкъа со лоамашта йисте уллача цу боахаме нийсвеннача хана. Диззача дийнахьа дукъа яьлла говр санна матара баха малх чубузаш латтар. ХIанз а салаIа безам боацаш санна шийн йIаьха дошо зIанараш хьаухийтар цо кхай тIа гIолла, бакъда уж шоай дийнахьа хиина низ беха яр: лоадам болаш йовхал лацар цар.

Цу хана кхай тIа вар Iаьла. Цхьан хIаман уйла еш лаьттача цун дIатIа а ваха сайре дика йийначул тIехьагIа, хьаттар аз цунга фу уйла я Iа ер аьнна.

— Гаций хьона гоннахьа дIаюха хьежача сона дага латтар фуд? Из хаттар цун хьалхашка оттадаь дехке вавьлар со. Аьтта оагIорахьа коартолий кха дар, аьрдехьа саго хьалдахийта кулг халла мара хьалкхоачаргдоацаш лакха хьажкIаш яр латташ.

— ХIара дийнахьа меттел, хIара сахьата а низ чубол парна, — йоахар шийн гIадвахар лочкъаде ца могача ахархочо. — Каст-каста догIаш делха доладеннача хана шек вавлар со аьхки тIоздал чIоагIа эшаш ма-йий дIайийнача культураштa, къаьстта хьажкIашта, хIаьта а малх ца хьожаш пхи-ялх ди даьлча «сагот де йолалу уж», шоай бос а хувэ.

Сихха тIадала доладелар оасар, бакъда малх хьахьежа цхьа-ши ди даьлча лаьтта цхьа бахьан ловсара дахар, тIаккха звено мел вола, саг оарцагIа а ваьнна оасар дир кхай тIа. Кулг-кара де дезаш хилар из, хIана аьлча лаьтта тIара ах метр гаргга лакхъеннаяр йоархаш, техника юкъе даьлла бе йиш йолаш бацар из болх цу хана. Из бахьан долаш кIезиг-дукха лакхлургба центнер хьажкIашка дIабода мах.

— Иззамо гIуллакх нийсделча дIа-юха новкъостал ду колхозерча ахархоша. Цу деношка са кхай тIа шовзткъа совгIа саг вар. Эггара хьалха сона новкъостал де венар вар Багаев Сулико,—йоахар звеньевойс. Цу деношка шоай балха тIара кIезиг-дукха мукъа хиинабар уж. Эшача хана царна гIоновкъостал де тхо а долх. ХIара звено шоайла социалистически яхье яьнна яле а, цхьан звеноцара ахархой котбаьннабар аьнна вожаш раьза боацаш хилац, хIана аьлча, оаха массане дер цаI ма-дий.

Со шийга хатта ваьлар кхета а даь цу сагах дувца волавелар Iаьла. «Сулико сона вовза, тхона юкъе доттагIал дола а иттех шу да», дувцар звено кулгалхочо. Иштта къамаьл деш Iаьла вахача юрта дIачукхьачар тхо.

— Юртбоахаме аз къахьега, гIаддайча а ткъаь ворхI шу да, хIаьта а иттех шу хьалха се боккъонца вола механизатор вала йиш йолаш вацар со. Трактор лалла ховш хиина вале а, — дувцар дIахо Буружева.—Из сецнача метте латта езаш яр — тоае хацар сона. Мишта тоаергьяр аз из цу чоалхаеча машина болх сона ца ховш хилча? ХIаьта ха яхачул тIехьагIа трактористий курсашка ваха а тоэм хетацар.

Каст-каста трактор еха а ехе дIахо фу дергда ца ховш латтача хана цунна гIо де воагIар Сулико.

— Цкъа кхай тIа болх бе йиш йоацаш дола массехк ди эттача хана волавелар Сулико Iаьлийна шийн говзал дIахьеха. Цун учеиик шийна хьехаш дола цхьа хIама лергах тувладолийташ вацар. Хьалхара «урок» йолаенна кхоачаш бутт а балалехьа мотора дукха къайленаш яйзар Буружевна.

ХIанз-м из трактора руль лоацаш а е комбайна штурвал бе йоллаш бе - башха хеташ вацар. Пхи-ялх шу даьннад цу ахархочох ерригa юртбоахама машинаш Iомаяь шера профиль йола механизатор хинна. Укх тIеххьарча шерашка къаьстта чIоагIденнад шийн механизатора юкъера доттагIал.

— Цкъаза уйла ю аз, мишта булургбар сона звено кулгалхочун болх механизатора говзал шаьра ца йовзаре, — дувц Буружева. Хьалха, юртбоахама техника колхоза доалахьа кIезига йолча хана-м из ла йиш йолаш хиина хургда. ХIанз денгара денга керда, хьалхарчул дукха а чоалханегIа йола машинаш йийо боахамо. Цхьавола механизатор цамогаш хиле балха ара ца воалаш висача трактора е комбайна дIатIахалла мара ха яккхац. Болх ца беш латтийта йиш йий техника ахархой чуйнна кхашкара балхаш деш боахкача хана? ХIаьта звено коллективо хIара шера тIаийду декхараш лакхагIа хул.

Масала, планах хIара гектара тIара 180 центнер коартолаш яьха декхар дар звено доакъашхоша шоашта хьалхашка оттадаьр. ХIаьта хIара гектара тIара соахка чуийцараш 200 центнерал кIезигагIа хиланзар. Иштта шоай социалистически декхараш кхоачашдир цар хьажкIаш кхееш а 45 центнер хьажкIаш яьлар. Пайда боацаш дайнадац цун новкъосташа Даскиев Идриса, Боков Мухьмада, кхы дуккхачар а бIаьсти яьлча денз гуралла хьайга къа.

Иштта хул из хIара шера. Шийн декхарех Iаьла дика лоархIавеш хилара тешал ду массехк шу хьалха цун накха сийрда баьккхача «Знак почета» яхача ордено. Кхетаду звено кулгалхочо тIехь тIайоагIача хана а колхозхошта хьалхашка уттаргдола декхараш кхы а халагIа, кхы а бехктокхамегIа хургдолга. Кхыча тайпара хила йиш а яц. Иштта да вай вахар—селхан карагIдаргдац аьнна хийттар тахан кхоачашхулаш. ХIаьта, къаьстта коммунист хила веза халонаш эшае ховш, къовсаме котвала низ болаш. Дикка ха я Буружев коммунист вола.

Шаккха а дагара далац цунна ше ленински парте дIайайца ди. Iаьлийна рекомендацеш еннараш бар колхозе лоархIаш, сий деш бола нах: колхоза председатель Абаев Георгий, шурий-товарни ферма кулгалхо Дестилов Дзебуш, хьалхе лелаю механизатор Чибиров Георгий.

Юххера а хьатIаэттар партийни собрани хула ди.

Цига гулбенначар аргда-кх сийлахьча Ленина парте со дIаэцаргва е вац, йоахар шийн дагахьа ахархочо. Цох уйла еш вагIача хана бIаргадайра цунна собране мел хиннача саго хьалдахийта кулгаш. Хаххе дижар дог. Кхетадир звено кулгалхочо хIанзчул тIехьагIа шийна дукхагIа бехктокхам тIаоттилга, шийна партецарча новкъосташа даь тешал шийн дерригача вахарца бакъде дезилга.

Алхха ше цхьанне дика къахьегар аьнна кхоачам бе йиш йолаш вац коммунист. Цун декхар да цо ше дIадоладаьр кхычар хьаллоацаргдола гIуллакх Iалашдар. ХIаьта цу наьха хьинар гIараца, татаца, е приказаца ийде ца гIерташ хаддаиза организаторски а кхетама а болх бе беза цо. Из дика кхетадеш а вIаштIехьдоалаш а ва Iаьла.

М. ОСМИЕВ,
Къилбаседа-ХIирий АССР Пригородни районни газета редактора заместитель.

ПЯТИЛЕТКА ХЬАЛХАРЧА ДЕНОШКЕ А ДЕНЗ ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГА

Къахьегамен политически хьинар айденна къахьегаш ба хIанз болхлой республикиз заводашка, фабрикашка, колхозашка, совхозашка, гIишлошъеча.

Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша чIоагIа къобалъяь хьалльацай «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яха парте XXV съезда оттаяь КПСС ЦК проект, вай мехка коммунизм хьалъяра йоккха программа хиларах тарра. Уж дог тайша ба пятилетка хьалхарча шерен иттлагIча пхе шерен задани кхоачаши тIехкхоачаши ергхиларах. Из толамца кхоачашдергхилар хьахьокх КПСС XXV съезда сийленца пакъабахара хьинар айдаь къахьегача республикерча къахьегамхоша.

ИйслагIа пятилетка толамца кхоачаш а яь республикера болхлой класс, ахархой, интеллигенци 1976 шера хьалхарча деношке а денз хьинаре къахьега болабеннаб.

Пятилетка тIеххьара шу республикерча къахьегамхоашта чIоагIа беркате хилар. Промышленни продукци арахецара пхе шера план ханал хьалха кхоачашйир, пхе шера планагIа лаьрхIачул совгIа арахийцар 50 миллион созгIа сома маьха товарни продукци.

ТIаьйцача социалистически декхарех лаьрхIача бесса 1975 шера 26 декабре промышленни продукци арахецара пятилетка тIеххьарча шера план кхоачашйир республикерча промышленни предприятей коллективаша. Шера планагIа лаьрхIачул совгIа арахийцар 21,4 миллион сома продукци.

Пятилетка чакхйоалача хана къаьстта чIоагIа хьинар айденна къахьийгар нефтепромысловикаша, мехкдаьтта чакхдоахараша, мехкдаьттахимикаша, машинашъераша, хьуней кхачани промышленноста болхлоша, ягачен промышленноста кхыча доакъой болхлоша.

Укхаза белгалдаккха деза да 1975 шера план союзни республикански доалахьара, моттигерча предприятеша кхоачашъяь хилар.

Электроэнерги, мехкдаьтта гази яккхара, мехкдаьттахимие продукташ, электрографически машинаш, трансформаторни подстанцеш арахецара, хьу, аралак фаттаи хьекха фанера кийчъяра план тIеххоачашъяьй.

Халкъа эша товарий арахецача предприятей коллективаша а ханал хьалха кхоачашйир паччахьалкхен план. Цу доакъой предприятей коллективаша заданел совгIа кийчйир дукха швейни трикотажни изделеш, кога гIирс, дулх, кондитерски, маькха-булочни макаронни изделеш, кхыяраш.

1975 шера а ерригача пятилеткагIа а ритмично болх а беш керттера заданеш толамца кхоачашйеш хьаснай СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически комбината, Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чаккдоахача завода. Карабулакски химически реагентий завода, «Электроприбор», «Пищемаш» заводий, «Нефтегазпромавтоматика» СПКБ опытни завода, производственни швейни объединене, Ачхой-Мартановски райпромкомбината, чхьагIар-коьъачин комбината, кхыча предприятей коллективаш. Хьалхаре къахьегаш башха-дика толамаш дахарах цу предприятей коллективашта тийннай карара хара тела цIе байрахх, республикански Сийлен доска тIа кхийхай.

Уж къахьегама толамаш дахара керттера бахьан да коллективаша хьинаре къахьегар, производственни мощностех биззагIа пайда ийбар, материальни къахьегамен ресурсех дукхагIа пайда баргболаш гIулакх дар, цунца цхьана производства-экономически эффективность лакхъяр, из эггара боккхагIа лоархIам хилар кхета а деш.

Общественни производства эффективность лакхъяра дальъе башха-дика къахьегама толамаш даьхад республикерча дукхача промышленни предприятей коллективаша. Производственни мощносташ дукхагIа а ца хулийташ 1975 шера СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически комбинате арахецца продукци 6 процент тIаххийттар, ерригa тIа кел кхийтта продукци къахьегама овсарле лакхъяра чотах тIаххийтта я. Иштта къахьегама овсарле лакхъяра чотах 13 процент продукци тIаххийттар «Электроприбор» заводе. Цу предприятие дIадахача шера 11 бетта планагIа лаьрхIачул 47 эзар сом пайда бир паччахьалкхена.

Уж тайпа хьалха латта предприятеш республике кIезига яц. Цунца цхьана 1975 шера ятогаш а еш белгалдаккха деза цу дукхача фабрикашта, заводашта шоай йолаш йолча торонех биззa пайда ца эцалга.

Производства эффективность лакхъяра йоакхо а ца еш, миччa тайпара яь а план кхоачашъе гIерташ ба цхьайолча предприятей кулгалхой. Царех я Грозненски йий доакка завод. Продукцена реализаци яра план дIадахача шера цо кхоачашйир 103 процент, къахьегама овсарле лакхъяра задани ши процент эшашагIа кхоачашйир, хIаьта йий даккхара план 93 процент мара кхоачашъяьвзар.

Массанена а дика ховш да миччa тайпара яь а план кхоачашъяр вай халкъа боахама пайдана ца хилар. Цхьабакъда, оттаяь заданеш кхоачашъе езза, из де деза цунца цхьача производства эффективность лакх а еш.

Халахете а оттаяь заданеш кхоачаш а ца еш халкъа боахама дикка дукха продукци дIа ца луш йисаи тIехьъюсаши дукха предприятеш я республике.

Продукцена реализаци яра 1975 шера план кхоачашъяьяц цементни завода, Наурска, Шелковской, Сунженски маслосырзаводий, рудай йоаца гIишлон материалаш йоахачей чакхйоахачен заводий коллективаша. ХIанз производства эффективность лакхъяра дешашта керттера теркам тIабахийтача хана Iалаьмате боккха лоархIам болаш да къахьегама овсарле лакхъяр.

1975 шера 44 предприяте е вешта аьлча хIара йиълагIа йолча предприяте кхоачашъяьяц къахьегама овсарле лакхъяра задани. Ерригача промышленни предприятеша къахьегама овсарле лакхъяра задани кхоачашйича кхы тIа а итташ миллионаш сомий маьхка промышленни продукци арахеца вIаштIехьдаргдар.

Къахьегама овсарле лакхъяра задани кхоачаш а ца еш тIехьаюсачарехи хьалха хьинначул на лохъяьчарехи я А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода, «Чечингушсельстрой» треста аьшкбетона конструкцей завода, шокар доаккхача завода, Шелковской маслосырзавода, кхыча предприятей коллективаш.

1975 шера хьал а яь эксплуатаце дIаеннай дукха промышленни культурно-бытовии объекташ: Грозненски газ чакхйоахача завода шоллагIа аргIа, парафин Iачу а дотташ упаковка яра йола автоматически линии, А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода машинаьдаьтта арахецца производство, Грозненски химкомбинатера лоха давлени йола полиэтилен арахецца производство, дугапа хий деха Гудермесски система, «Атагински» совхозера детташа доаханна лаьрхIа комплекс, «Кавказерча» птицефабрика шоллагIа аргIа, цирка здани, нек ду бассейн, троллейбусни линии, депон, кхыйола объекташ.

Из иштта дале а производственни мощносташ эксплуатаце дIаялара 1975 шера план кхоачашъяьяц. Эксплуатаце дIа ца луш йисай Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводера каталитически реформинга установка, Аргунски завода КПД-на еш хиина реконструкци а чакхъяьнняц. Школаш, наха чубаха цIенош, кхыйола объекташ хьалъяра 1975 шера план а кхоачашъяьяц.

Хьалха дIадахача шерашка санна дукхача объекташка, гIишлоша материальни, ахча, къахьегама ресурсаш дIа-хоха а хьежаеш царех бизза пайда ца эцар чIоагIа Iаткъаш гIулакх да шийн ханнахьа производственни мощносташ, наха чубаха цIенош, культурно-бытовии объекташ хьалъяра. ЛоархIамегIа йола гIишлоши объекташ шийн ханнахьа Iалашъяьяц материалашцеи оборудованецеи.

Цхьайолча объекташка эсала вIаштIехьбаьккхаб болхлой къахьегам, кхоачашъяьяц къахьегама овсарле лакхъяреи гIишлой-монтажни болхаша дIаводар лохдареи задани, цхьайола моттигаш цIисъеннай машинаши механизмаши болх ца беш латташ.

1976 шера, иттлагIча пятилетка хьалхарча шера хIара болхло декхаренйла ба «ПаччахьалкхенI планаши тIаийна социалистически декхараши кхоачаши тIеххоачаши деш ма-мотта дукхагIеи дикагIеи продукци арахецца» яхача девизах къахьега.

Укх шера хьалхарча деношке а денз хIара предприятера, организацера болх кхетамца вIаштIехьбаккха беза дийнахьара, сменагIара, бетта, квартальни план кхоачашъяра даькъе шек хургбоацаш. МоллагIа йола инициатива, болам тIеберзобъ хила беза арахецца продукци дукхагIа, дикагIа, дарегIа хилийтара, из инициатива сиха хьаллаца а еза.

Укх деношка «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яха парте XXV съезда оттаяь КПСС ЦК проект къобал а яь хьаллаьцача берригача вай мехкарча къахьегамхоша санна вай республикера бераша а политически къахьегамен хьинар айдаь болх беш ба. Из исторически документ раьза хиина тIаьйца городийи юртийи къахьегамхой дог тийша ба сийлахь-йоккхий планаш толамца кхоачашъелга сиддерхилара.

В. ЮДОЛОВИЧ,
Нохч-ГIалгIай Статуправлене промышленни отдела начальник.

ДIаяхача замах юхедисача

воча гIулакхашта духьала

АКТИВА ГIОНЦА

Дукха зезуламаш дувл дына харц гIулакхаш бахача наха юкъера хIанз а тIехь цIендаь дIадаханза хиларах. Цу духьа цхьаккха тайпара лаьгIбалийта йиш йоацачарех ба дына наха беча Iоткъама духьала лоаттабеш бола къовсам. Атеистически болх нийсагIа вIаштIехьбаккхара лоархIам болаш да дына гIулакхаш леладерий социальни хьалаш теркалдари дына тайп-тайпарча хьехамий чулоацам Iомабари. Из ниекъ кхычарел беркатегIа хулилга бакъду практико а. Цо торо лу дына харц гIулакхаш вахарах тувсадаларен уж дIаьххача хана дахаш хиларен бахьанаш кхетаде.

Цу хьажъехьа цхьа масал доаладергда аз. Соахка Кунта-Хьажий мурдий тоаба тхьамада хиина воккха саг Банхаев Ахьмад кхелхар. Цул тIехьагIа массехк бутт баьккхар мурдаша шоашта керда тхьамада лехаш. Эггара тIехьа цу тайпара саг тха Долакха-Юрта вахаш волча Шибилов Яхьъяйх хийтар царна. Цхьабакъда Я. Шибилова из хьатIаэцанзар. Дына гIулакхаш леладераштa тIехь а ца воалаш обществa юкъара рузкъа дебадара хьанала къахьегар нийсагIа долга кхеталир цо. Я. Шибилов, «Октябра 40 шу» яхача совхоза директега заявлени а енна, совхозе балха эттар. Гурахьа из хилар ялат дIадувча къахьегаш, рул тIехьагIа котельне кочегар а волаш болх беш хьавоагIа из. Иштта тхьамада воацаш йисачул тIехьагIа еха дIаьлар Долакха-Юртарча мурдий тоаба.

Юрта Совета активо — депутаташа, дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашта духьаларча къовсама тIаьхьожам лоаттабеча комиссей членаша формапа а доацаш цIенхашта леладу юртахоша шоашта тIадилла общественни декхар. Хьинаре общественникаш ба юрта сий деш бола боккхий нах Гелисханов Хьасан, Сурхоев Махьмад, коммунисташ Кулбужев ИбрахIам, Акиев Мурад, Балхаев Мувса, комсомольцаш Кулбужева Люба, Долгиева Мария, кхыбараш.

Цу наха а юрта Совета ерригача активо а дукха къахьег керда советски обрядаш вахара юкъехкахьа гIерташ. Дика хет урдув дIадалари-хьацари санна дола нийрча гIулакх Долакха-Юрта дIадаьннилга. ХIанз саг йоалаяр-маьре яхар санна хIара сага вахаре дийдала йиш йоаца хIама урдув юкъе доацаш чакхдоах. Иштта урдув ца эцаш Экажкъонгий-Юртарча Угурчиевца тоам бир цунга йоI маьре яхийтача Осмиевгlар. Ахча -бохча юкъе доацаш цар яь гаргало чIоагIа яц е хургъяц ала йиш йолаш вац цхьаккха саг. Цу тайпара дика дIайийрза моттигаш тоъал дукха хилар тха юрта соахкарча шера. ТIехь тIайоагIача хана из санна дика гIулакхаш кхы а шерагIа доаржадара къахьегаргда юрта Совето а цун активо а.

А. ДЖАНДАРОВ,
Назрановски районерча Долакха-Юртарча юрта Совета исполкома председатель.

Азербайджански ССР. Паччахьалкхен комиссе мога яь болх бе дIанийцай «Баку» яха хи тIа гIолла лела керда буровой установка. 12 эзар тонн совгIа еза йола из сооружени хьаяьй «Гипрморнефта» бакински института специалистий проектагIа «Красные баррикады» яхача астраханскиi завода кемаш дераша. «Баку» 60 метр кIоаргача форда юкъе 6 километр кIоарга скважинашка бурув детта лаьрхIа я. Кулг-кара къахьега ца дезаш механизмашцеи автоматикацеи Iалашъяь я установка.

СУРТА ТIА: «Баку» яха хи тIа гIолла лела буровой установка.

В. ПАЩЕНКО сурт.
ТАСС фтохроника.

IИЛМАХОЙ — ЮРТА БОАХАМА

САРАТОВ. ИйслагIча пятилеткагIа Къулбехьен-Малхбоален юрта боахама Iилма-тохкама института селекционераша хьа а даь паччахьалкхен испытани е дIаденнад ялатен кхычен культурай 20 сорт. Уж хьувкъам лакхагIа болаши лахьувкъам лакхагIа болаши лазараштa дикагIа духьала отта низ болаши да. 12 тайпа районированни а яь производствана юкъе дахад. Царех да — «саратовски-40», «саратовски-42» яха бIаьсти дIадув кIа, «саратовски-4» яха гурахьа дIадув рожь. ИттлагIча пятилеткагIа цу сорташа йоккхий моттигаш дIалоацаргья Саратовски областе. Из бахьан долаш, дукха зе де ца дезаш кхы тIа 30—40 миллион пунт ялат даккха вIаштIехьдаргда. Гурахьа дIаювча культураштa селекци еча отделе шелал лоллуш долча кIин сорташта испытани ю холодильни установкашка.

СУРТА ТIА: воккхагIвола техник М. Чекунов холодильни камера болх байта кийчъеш ва.

Ю. НАБАТОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ЭКСПЕРТ, КИЙЧЛЕ!

Лабораторей, чоалхане оборудовании, дукха тайп-тайпара «хьаькъал дола» приборaш... Республика чурча гIулакхий министерства оперативно-технически отдела кабинеташка дIачухьежачоа хета тарлу ше Iилма-тохкама институте вийсвелча санна. ХIаьта укхаза болх беш болча наьхах ширача замал лахьа боабуачаш ба уж ала мегар. Цхьабакъда геттара дукха ховши де могаши уж бале а боабуачал дац цар леладер, дуккхача Iилмай ларда тIа беш бола экспертни болх ба.

Цхьанне цхьа хIама къайладахьа лаьрхIа сибат къоасталургдоацаш шаькъаца бIахдаьд сурт. ХIаьта милице болхлошта цу сурта тIарча сага сибат а портрет даьккха моттиг а сихха юхаметтаоттадар дийзар. Оперативно-технически отдела болхлошта из санна дар де вIалла хала дац. Царна мог гуш доацачун «чухьажа» а шифрагIа яздаьр дешха а. Цу отдела болхлошта юкъе ба химикаш, биологаш, электроника, оптика, лакхера математика ховш бола нах.

— ХIанзарча Iилманеи техникаи карагIдаьннарех ма-могга пайда эцаш ца хилча криминалистий балхах хIама хургдац,— йоах отдела начальника подполковника Герман Дмитрий Степановича. Доккхал а деш дувц цо шийца болх беча нахах. Цхьабакъда царех дикагIбараш белгалбаха атта дац цунна. ХIана аьлча министерства Сийлен доска тIа портрет хьалтеха доалла Кобец Владимир Алексеевич а, йоккхагIйола криминалист Кузнецова Лидия Викторовна а, Сулимов Владимир Иванович а кхоккхе а лакха квалификаци йола эксперташ-криминалисташ ба. МоллагIча тайпагIа йола чоалхане экспертиза е ховргдолаш ба уж.

Хьожаргда вай укх масалга. Грознерча цхьан улица тIа цхьаккха сага ца гуш чарахьий топаца хала чов яь лозавир гражданин Н. Зулам даьча моттиге патрона чу гермена метта еIла газета йистолг мара кхы хIама корадазар. Наьха санна дукха къахьега дийзар экспертий из йистолг малагIча газетах яьккха хиннай хар духьа. Цхьабакъда зуламхо хьалахара из кхоачам болаш дацар. Эксперташа дIахо бихьар шоай болх.

Цу йисталга тIа хиннача 15 яхача цифрон милице болхлоша гулъяьча кхыйолча даннешеи гIо дир зуламхочун адрес хьалаха. Шийна ца дайначо аттa кхетадергдац мел чIоагIа милицевьлар из шийн цIагIа милице болхлой чубаьлча. Цкъарчоа ше даьчох къар а венна кIалхарвала гIертар из. Цхьабакъда гулъяьча факташа кIалвитачул тIехьагIа дерригa а хьадийцар. Иштта къаьстта кхераме вола зуламхо хьалаха гIо дир криминалисташа.

Ховш да, хIара сага деш дола йоазув кхычарна тара доацаш шийн къаьстта белгалонаш йолаш хулилга. Уж белгалонаш Iомаяро оперативно-технически отдела экспертaшта торо лу аьлхиташ дувцараш, анонимашкахаш гучабаха.

— Эксперт, кийчле! Республика чурча гIулакхий министерства дежурне аьнна уж дешаш хьахезача ха мара дезац зулам хиннача моттиге йоаача оперативни группана криминалист эцалга.

Б. ДЕМЕНТЬЕВСКИЙ,
милице капитан.

Социализма мехкашка

ОКТЯБРЬСКИ РЕВОЛЮЦЕ ЦIЕРАГIА

Кубай Коммунистически парте I съезд болх беча деношка кубински городе Нуэвитасе (Камагуэй яха провинци) Советски Союзо новкъостал а деш хьалъяь азотни удобреней комбинат хьеллар чIоагIа дездеш белгалдаьккхар.

Диъ бIаьн ах бIаьн совгIа шу долаш я Нуэвитас. Хьалха йоккха йоацача цу чIоагIаденах Санта-Мария - де - Пуэрто — Принсипе оалаш хиннад. Майамабо бухте тIа йола городок дукхача атташ шерашка башха теркал ца еш иллай. Дог гIоз на доалаши цхьа бессеи хиннача Нуэвитаса вахара юкъе 1959 шера хувцам баьб кубински революце. Город дийнъеннай, шераш дIа ме ух шеръеннай. Цун порта коашка каст-каста чуахa дьяннад форда кемаш... Эргаьккхача Нуэвитаса сурт хIанз белгалдаккхаш йола керттерьяр — дукха ха йоацаш болх бе йолалийта искусственни удобренеш ю комбинат.

Массехк шу хьалхагIа Майамабо бухтана гаьна йоацаш хьалъе йолаьяр предприяти. ВIашагIа хеттай диъ бIаь эзар квадратни метр совгIа тайп-тайпара арматура, 44 эзар прибор оттаьй, 350 километр трубопроводаш яккхай. Комбинат шийн проектни низага кхаьчачул тIехьагIа, цо хьаеш йола азотни удобренеш 1958 шера Куберча ерригача заводаша еш хиннарел дикагIа а дукхагIа а хургья. Азотни удобренеш кхашкен бешамашкен тессаш пайда эпаро шекара эрзен кхыча юртбоахама культурай хьувкъам дикка лакхбергба.

Комбината коллективе ши эзар гаргга саг ва. Царна юкъе — лакха квалификаци йола болхлой, техникаш, инженераш. Предприяти хьалъе новкъостал даьд советски специалисташа. Цар инициативагIа вIашагIъехкаяр шоай опытни знанеши кубински доттагIашта дIателаш хиина дезара группаш. ГIирс хьалбеча эггара тIеххьарча шера 70 яр цу тайпара группа.

Эмерито Риверос, химкомбинат хьалъе Матансас яхача провинцера укхаза веначен болх бе укхаза висачен техника йоах:

— Нуэвитасе аз говзал а дIахо болх бара хилалза яргйоаца знанеш а Iомаяьй. ЧIоагIа дика уйла йоссайир са дег чу советски нах тхона новкъостал де гIерташ хиларо, тхоашцара цу тайпара цар дог-уйла хIара денна а моллагIча гIулакха тIа а гуш хиннa хиларо. Тха комбинат — Кубайи Советски Союзеи халкъашта юкъера вошали цхьана леладу гIулакхаши геттара дика хьахьокхаш дола масал.

Кастта цIагIоргба советски специалисташ. Цхьабакъда, кубинций дегашка даим дусаргда гIирс хьалбеча хьинаре къахьийгаи гIадвугаши хиина деноши, «советикоса» царна лалла дIа а этта болх баь ха. Цхьа бахьан доацаш дац революционни правительства яьча решенегIа комбинатах Октябрьски революце цIи тилла.

С. МИХАЙЛОВ, (АПН).

Гавана — Москва.

САГИ МАШИНИ

(IИЛМА-ТЕХНИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦИИ (НТР) САГИ — СОЦИАЛЬНИ ПСИХОЛОГЕГА ДИЛЛАЧА).

— Сел дукха ха йоацаш а тIехьа технически специалисташта юкъе чIоагIа хьаллоацаш хинна саго мел ду хIама де машин оттаяра идея юкъагIа йисар, информаци цхьалхайоахача сагах-автоматах йола концепци а санна, — аьлар СССР педагогически Iилмай Академе члена-корреспондента СССР Iилмай Академе психологе Института директора профессора **Ломов** Бориса Кердадарий кепайоазон Агентства корреспондентага.

Кердача техникана проект оттаеш хилча, саго шийн тайпара уйла елга теркал а деш, сага доал деча гIулакхий психологически анализ яра ларда тIа из оттаянза яргда хилара тIаьсецай Iилмахой уйла. Цу тайпара уйла хьахилийтай машинапа болх беча специалиста психологически комфорта еча йоакхоро меттел, производства хьашташа а. Машин сагаца дукхагIа тарлургйолаш ме хул, овсарегIа хул цун къахьегам.

—Цунца дувзаденна малагIа проблемаш я инженерни психологе дальъе специалисташта лоархIамегIа яраш?

— Технически устройстваши наьха коллективаши шоашта юкъе чулоацаш йола йоккхий системаш хIанз тIа-тIа дукхагIа дегIайоагIаш латт. Автоматизаци яра боарам лакха ба цар, информацеш дукха чуйоацар, информаци гIа цар чу. Социалистически планови боахамца къаьстта а дика тарлуш да из. Вай мехка болх беш я, масала, бIарчча цаI йола энергетически система, бIарчча цаI йола транспорта система. Хьаувтт цу тайпарча системай къаьсткъаьстача звеньяшта юкъе информаци дIа-юха йиярца дувзаденна, психологаша жоп дала дезаш дола дукха хаттараш.

Царех цхьадараш ерaш да. Информационни дIа-юха телара хIара из дIа-юха массаза лу малагIа средствaш хоржаргья: радио, телефон, телетайп, телеграф е моллагIа кхыйола хIама? Балха группа членашта юкъера бувзам вIаштIехьа миштa боакхаргба: вIапара принципагIа боаккхаргба е централизованни структура дикагIа лоархIаргья, берригa доакъашхой вIаши бувзабенна йола чоалхане структура пайдапагIа хила мег укхаза? Кхычa тайпара аьлча, информаци дIатIаэцара бIарам лакха хулга Iалашдари гIулакхаш пайданегIа хилийтари духьа наха шоайла дIа-юха цхьана гIулакхаш леладелга фу даь вIаштIехьдоаккхаргда?

Бе-бе ба нах хIама теркалдара сухалга, уйла чIоагIагIа тIаяхийтарга, моллагIа цхьа тайпа — хIама хазара, бIаргагора — хIама дий ца даларга диллача. Из долла хIама теркал а деш, аьттув болашагIа мишта вIашагIйолларгья балха группа? Психологически цхьана тарлулга вай мехка Iомадеш латта дукха ха я. Космонавташ цхьана сигала баха кийчбеш лаьттача хана а тIехьа даьд гомеостата тIа тохкамаш. Из я шоайла синхронно ювзаенна йола приборaш хьахетта установка. Царца ба тохкам бераш болх беш а. Шийн прибора тIара тIаьск дехьа-сехьа а доахаш, экспериментa доакъашхочо воккхар балха хьовзам бу е новкъостал ду. Тохкамах чакхъяьннарташ лоархI юкъара стратеги хьалохаш йола группаш. ХIанз ара а яьнна болх беш я чоалханегIа йола наьха психологи цхьана тарьялар психофизиологически характеристикашта — пульсо, энцефалограммаша, кхычар гойтарашка — хьежжа дIалоархIаш йола чоалханегIара установкаш.

— XX бIаьшере — коллективни творчества зама, оал Iилмахошеи публицисташеи.

Сага лоархIам бовцал-теш тIаккха?

— Берригa нах цхьатара хулга дIадехац хIанзарча технико. Дуккха цхьаьна а болаш наха гIулакхаш леладеш хилча, вIаши цхьатара хиларга хьежжа я ца хоржаш, цхьанне дер шоллагIчо дIаккхоачашде йиш хиларга хьежжа хорж нах.

Психологеца ба чIоагIбенна баьнна лостам — дифференциальни психофизиологи. Цун юхьиг дIайолаьй советски психолога профессора Теплов Бориса. Цо хIанзарча тохкамхошта еннай къаьст-къаьстача наьха нервни система башхалонаш — низ, каддйл, кхыяраш — инвалид кхыча наьхах дIакъоаставаь волча хьалашка коллектива хьалашкарчул кIезигагIа белгалъювлаш хилар хьахьекха йола маьхера теоретически экспериментальни материал.

Е хьаьэцаргья вай Iилман творчество. ХIанзарча Iилман чу болх беш наьха Iалаьмате йоккхий коллективаш я. Цун тайп-тайпара доакъошка хIанз еш йола Iалаьмате чоалхане эксперименташ цхьаьча Iилмахочунга юлургйолаш яц. Цу цхьан хаина гипотезаш кхоачашъяраи открыте шчакхъяхарaи беча халача балха ларде яда идеяш къаьсткъаьстача Iилмахоша хьадага лийна я. ХIаьта дуккхача хьале цунах тийша да дерригa адамаш прогресса новкъа гIолла сихагIа долхилга.

— НТР керттера халонаш укх гаргарча хана техника эргаьккха тоаярал дукхагIа саган машинаи юкъера гIулакхаш дикагIа вIаштIехьдоахаргдола средстваш лехарца ювзаенна хургья аьнна хеташ да. Бакъдий из?

— Нагахьа санна сога хаьттача, со из бакъде раьза ва.

Цхьан оагIорахьара, НТР-о интеллектуальнегIа хулийт къахьегам, вокх оагIорахьара — сага кIезига мегаш долча хьал тIа оттаву дуккхаза а: воланенна лелар кхоачам болаш хилац, хьадарга йодачул бIарг кхабарга дукхагIа дIайода ха. беш бола болх реальни процессашца а боацаш, кодашца, цифрашца, графикашца хилар, цхьаза — эмоциональни моцал.

Керда техника хьакколлача хана декхар а даь тIаьйца цхьа хIама хиланза даргдац аьнна хет советски Iилмахошта: хьинар долаш хила веза саг. Машин хила а хиннай, я а я къахьегама кечал. Из хьакхоллир саг ва.

Сага гIулакхашта проект уттаяра проблема йоал хьахьалхашка. Самолет лехкача хана эггара чоалханегIа йолча операцеех цаI — из Iойосса чухьидла ха зийнай профессора Пономаренко Владимира. Саго де тарлучун ши никъ ба укхаза: самолет лехкар автопилот ва, хIаьта летчика лаллаш из цхьа къаьстта шийн тайпара моттиг нийсъелча мара, е самолет лехкаш хул саг а автомат а шаккхе а цхьана. Гучадаьннад укх тайпара хIама: летчик дукхагIйолча хана дакъа лоацаш а воацаш, цIаьхха балха юкъевала цун вийзача, дукхагIа ду цо гIалаташ, даим автопилотаца вувзавенна а волаш болх беча хана дечул. Долче, шоллагIа вариант гIойленагIа я-кх.

Керда техника юкъейоалаеш хиларах сага доагIача даькъа тIа-тIа дукхагIа кхача йоагIа творчески функцеш. Эггара хьалхарча аогIанна машинага дIадала деза автомата режиме сагага болх байташ дола хIамаш. Мишта дергда из — цун уйла психологашна цхьана инженераша ергья.

— ФуннагIа а цхьа хIама йицъяла тарлу сага, шийнна хьовзам хилар бахьан долаш корзагIваьнна хила тарлу из. Машинаца нийслуш доацача цу хIамаша Iоткъам бе тарлу цун баьха. «Сага-машина» системера хьалхара звено, нагахьа санна иштта аьлча мегаш дале, шоллагIчул кIезигагIа тешам болаш хилацал-хьогI?

—Юххера а кагьяла ма тарлой машин а. Миччa бесса дале а, цу хьисапашка хIама дулургдац техника дуней чура сага лоархIам юхабаккхара, цу тайпара кхерам хIанззе а денз дIабаккха Iилмахой тохабенна хилча хIаьта а. Масала ца лаьрхIа бувцаргба аз айса дакъа а лоацаш кийчбаь болх.

ХIанз вай мехка хьаеш я вIашагIтеха Урала энергосистема. Мнемосхемаш кийчъяра юкъеззаяр Къилбаседа - Малхбузен заочни политехнически института профессора Ахутин Владимира кулгалдеш йола медицински кибернетика лаборатори. Психологоша приборaш вIашагIйоххара, уж гулъяра принципаш кийчйир. Царна хетачох, техникаца тарвала гIерта везар саг вац, техника я сагаца тарьяла езар. Цунца цхьана юкъейоалаергья бечa балха ларде объективни психофизиологически характеристикаш ювларгйолаш йола, операторгарча хьала тIахьожам лоаттабергбола автоматически системаш. Операторарча хьален балха объемен къоастам а беш, цу системапа ховргда кулгалдеча процессе саго мел дакъа лаца деза.

Масала, дукха информаци ух, из къоастаь саг воала а дургвоацаш. Системо белгалъяра цун дакъа автоматашка, цхьайолача блоке дIачудургда, хIаьта сага тоxьийтар из лоархIаваллa дар хургда. Нагахьа санна сагагара психологически хьал цунга болх булургбоацаш хуле, тIаккха из автоматико вIалла юкъе а вайтаргвац.

— Цхьанне лаьрхIача, хIанз хIара сага бIаь гаргга машин кхоач. хIаьта дIахо йолача хана кхы а дуккхагIа хург ма йий уж.

ТIаккха сага вахара дегуманизаци хургьяц-хьогI?

—Саг комфорта юкъе воаллаву НТР-о, шортта материальни духовни беркат лу цунна, чулоацам дикагIа болаш хулийт цун вахар. КIезига квалифицированни болча къахьегамо лоаца дакъа зIамигдаьд цо, геттара кIезигбаьб кхерамеча хьалашка бу болх. Цхьабакъда царна цхьана зуламе хIамаш а нийслу: гонахье бIехъю, нервно-психологически Iоткъам дукхагIа хул, Iаламцара бувзамаш меллу.

Цхьабакъда НТР-о ше нийсъяц наха юкъера юкъмоттиг. Доллий хIама обществa лоаттамах, цо хьона наькъах, цул хьал-торо хьахулийташ йолча моттигех тийша да. Нагахьа санна обществa керттера йоакхо еш дар халкъа эша товараши гIулакхаши дукхагIа делга мара дене, цун членаш дуней тIа ираз долаш нах хуле тамаш я. Дуаши дувхаши йолча обществa тишвеча балхах цхьаь висара, кхоанехах болча кхерамах воаккхаргвац саг, цунга къоастаюлургьяц зуламий, наркомане, хьабе болх ца хилара проблемаш.

Даари дувхари хьадара боарам социальни прогресса алхха цхьа хьокхам бац. Цул лоархIамегIа да обществaца хьалхашка латта декхараш: цун хIара члена хьал-торой из массе оагIорахьара дегIаахарa, технически прогрессах хула цхьадола зуламе хIамаш дIадахар, саг шийгарча хьалаш шийн къахьегамах хьахулчоаш раьза хилар. Цу тайпара декхараш къоастадалга социалистически мехкашка паччахьалкхен политика боарам тIа даьккхад.

(АПН).

Доазол дехьара

Революци котъяьнначул тӀехьагӀа Португале къулбехьарча Алентежу провинце вӀашагӀъеллача «Красная звезда» яхача юртбоахама кооперативе ахархошта новкъостал де баьхкаб болхлой. Шоай мукъача дешка мах боацаш болх бу цар кхашкех бешамашкех.

ТАСС фотохроника.

СОМАЛИ: КЕРДАЧА ВАХАРГА

Кондиционера чура цхьа хӀама ше тоаярах шийна денна массехк шиллинг дӀаэца тиганзар Могадишо со чуӀе сецача «Шебели» яхача гостинице гӀулакхе волча цхьан саго: «Хьо журналист ва, хӀаьта журналисташа меттӀаьлеш дувц Сомалелех» Шеко дӀаяьлар аз СССР-ера ва со аьлча. Цхьабакъда цу шеко юха а дагадохийтар сона, малхбузехьарча пресса цхьайолча органаша шоай мехках дувца харц хабараш сомалийцашта мел новкъа да. Беррагаш а бац Сомале социалистически никъ харжар, кхыча мехкий предприятешта национализаци яр, цун арахьарча политикера антиимпериализм, Советски Союзаца цо гӀулакхаш лелалаз дезаш.

Могадишо хьалъоттаяь латтача пропагандистски панношка, хьилтеха доахкача плакаташкеи лозунгашкеи хьежа чакхваьлча хов хьона. политически кхетам балара с, укхаза оалаш ма-дарра, «лостам балара» Лакхехьарча революционни совето мел чӀоагӀа уйла тӀайохийт. Халкъа граждански хьаькъали къаман сакхетами укхаза лакхлу мехка экономика айяри кхычарех тийша хӀама доацаш хилийтари, къела, лазарий, йоазув-дешар ца хара хир хоададар, патриотически уйла наха дег чу йоссаяр, хьинаре къахьега уж кийча хургболаш хьалкхебар ловш йолча Лакхехьарча революционни совето дег тӀара хьегача къица цхьана.

ШИЙНА НИЙССА КХЫ ЦХЬАЬКХА ЙОАЦА ЭКСПЕРИМЕНТ

Къаман еррига экономика укхаза айеш йола юкъмоттигера звено — кооперативни лаьтта леладелгеи чкъаьрий доахилгеи дегӀадовладар. Цо промышленность айелга сихде. хьабе болх дукхагӀа хилийта, кхыча мехкий новкъосталах тийша хулга кӀезигде деза. ХӀанз укх сахьата Сомале хьал-торо шин даькъах тийша я—аренца доахан леладарахи бананаш кхеярахи. Деш дола къамаьл экономически база шерагӀеи тешамегӀеи хилийтарах, продовольствеца ше Ӏалашъелгеи экспорт кӀезигъелгеи вӀаштӀекьдаккхара хьакъехьа да.

ВӀаштта кхаь шера лаьттача йокъало шекон тӀа оттадаьд из дош. Баьнна лелаш доахан кхоаба нах бахача къилбаседехьара хьал шу хьалхагӀа хӀалак хулча цӀакхаьчача хана дунен халкъашта юкъера новкъостал дийхар правительства. Цхьабакъда, шеко йоацаш. духхьал къаман лидерий хьинарои корта болаш долча гӀулакхашеи, низаши средстваши дерзаде доагӀача тӀадерзадаро, хьалхагӀа чаккхъяьхача массови кампанеи опыто хӀалак хулча хьала кӀалхара маьрша яьккхар Сомали. Мопалла бовчара кӀалхара баьхар баьнна лелаш доахан кхоаба миллион совгӀа нах. Къилбаседара хьавоалаваь 120 эзаь саг хьалхагӀе а механизировании лаьтта леладелгеи чкъаьрий доахилгеи шерра дегӀадоаладе план оттаяь хиннача къулбехьени океана йистаца гӀолларчеи хьаьнача лаьтташка Ӏохоаваьв.

Баьнна лелаш доахан кхоабаш хинна Ӏалаьмате дукха нах шоаш баьхачара хьа а баьха ши эзар миль гаьна хьа а боалабаь, лаьтта леладарам чкъаьрий дахаран тӀаберзабе лаьбхӀача сомалийски правительства ООН-агара дийхад шийга яле цо дунен халкъашта юкъерча опытах йола сведенеш яхийтар. Цу тайпара опыт хиннац. Цхьабакъда Советски Союзо кхы хьем боацаш 12 йоккха транспортни самолеты 165 грузовики елар, шийна нийсса кхы цхьаьккха йоаца эксперимент чаккхъяккха торо а хулийташ.

Ӏалама низо баьча хьовзамо сихваьд дегӀаахара планаш чаккхоахилга, къаман цхьоагӀо чӀоагӀъяьй. Баьнна лийнна нах цхьаи метта баха Ӏоховшабара юхьиг дӀайолаьй. Цхьабакъда цу гӀулакха теркалъеш я экономически перспектива. Баьнна лелаш доахан кхоабилца хьалхагӀа а санна боахамал доарӀамеӀара дакъа долаш дусаш хилар. ДаьгӀенаш юха хьаеш латт, лоакъари хийн Ӏалашдара балхаш дӀадоладаьд.

Къулбехьарча Сомале хӀанз юртбоахама кхаь лагере дӀатарзаьв ваьнна лийнна 105 эзар саг. Джубан Шобэлли яхача шин хина юкъера гувнаш шаьрлеш, кӀотаргаш гаьнаши хьахерцаш я бульдозераш. хий дехка саьнгараш йсахаш латт. Советски техникаца кийчъяьча ОНАТ яхача паччахьалкхен машино-прокатни станце дукхагӀа тел трактораши кхийола юртбоахама машинаши. Кхы а 15 эзар саг ваха хоаваьв оксана йистаца гӀолла чаккхъяллаца йохкаш латтача чкъаьрий доахача кооперативашка.

Цу экономически социальнии трансформаце толам баргбий-хьогӀ? Массехк шу даьннача гӀолла, керда кооперативаш тоазаш продукци яла езаш хургйолча хана дӀургда цунна жоп.

ХЬАЖКӀАШ, ЧКЪАЬРИЙ, ПСИХОЛОГИ

Хьалха цхьаккха саг ца ваьхача моттиге йиллай Саблаале яха лагерь. Долла хӀама юххьаца денз дӀадоладе дийзар, кӀотаргий аренашкарен оакхарашкарен лаьтта хьа а доахаш. Ваха хьавоалаваьча ткъаь итт эзар саго бӀарчча город хьалйир укказа чаьтарех я саьргаш йийцан цӀекий тӀайийттаи хьалъяьча, баьнна леларашa массаза а шоашта чуӀе лелаеча бунех а.

ДӀахо, психологически духьале — хьалхагӀа моцалла ца валара кхы де хӀама а доацаш висачо мара хьатӀялоацаш ца хиина лаьтта леладарцара, чкъаьрий дахарцара гоамал, ваьнна лелачоа кхыметтел чкъаьрий хьажацара дегазал— дӀаяккха йиш йолаш хинна хиннаяр. Бакъда, догӀаш доладелча, шоаш баха Ӏоховшабаьча моттигашка юха чубийрзаб баьнна лийнарех цхьабараш. Баха сайцаб доахан довцаш бнсараш. Сайца а сайца цхьан метте баха дӀаӀемаб.

Ха яхача наха хала да вахар иштта цӀаьхха хувцадалар, хӀаьта цхьабарашта мегаш а дац. Цхьабакъда дукхагӀчар, къаьстта а кагирхоша, гучох гӀад а бахе тӀаьп из. «ХӀанз тхо дӀаӀема даьннад. хьалхагӀа тхоах цхьабарашта кхыметтел къаман байракх миштай а ца ховш хиннача хьалхарча вахара юха тӀадаха безам бац тха, — аьлар сога Саблаале яхача лагере цхьан къонача саго, ше дунен тӀа эггара хьалха массехк дешаца йоазва даь каьхата лист доккхал деш сога хьа а кховдаяь. — Оаха къоабалдаь тӀаэп массаза а цхьана вола, къахьегам юкъа бола, тайпашта юкъе довцаш доаца ер вахар...»

Етташ фата а йолаш Брава яхача городока гӀомара улицашка гӀолла гӀа боахаш школе йодар берий колонна. Улуврчар когаца ког ловзаш дӀабаха цхьаккха дича а вӀаштӀехьа ца доалаш хиина тӀах аьппа бераш — кхо бутт хьалхагӀа шоай сурташца дерригача дунен кепайоазон тӀа чакхдаьнна уж дийна декъий. Йокъало гӀоарал доадаь хиннараш. Цу хана денз Браве язде а деша а Ӏомаваьв ши эзар школьник, итт эзар бери ялх эзар боккхагӀбараши ба Саблаале йоазув-дешар Ӏомалеш. Иштта хьал да кхыча лагерашка а. «Къаман служберча» шоаш а хӀанзза мара городе школаш йистеяханза болча къонача хьехархоша-энтузиасташа денней бийсанней 15—16 сахьата болх бу укхаза.

Бакъдар аьлча, хоздаь сурт оттадар Ӏалаьмате боккхача организацни, политически, культурни балха халонаш яйр хургдар.

ХӀанзара цивилизаци фий ца хоаш бола нах царна керда болча къахьегамга. кхачанга, меигешка, цӀеноига баьха ца Ӏеш, кердача общественни отношенешка а демократически самоуправленега а боах. Халонаш кӀезига яц. Масала, кхачанца хӀанз а тоъаш яц белокаши витаминаши. Браве чуӀеча палаткашта юкъе хӀара дийна 100—120 саг очередагӀа латтача советски кхаь лорах цаӀ волча Нагиев Нишапа дувп дизентериях, пневмониях берий лазарех.

«ТХО ТЕШ ЭРСЕХ»

Кхыча мехкаша деча дерригача новкъостала юкъе советски новкъостал, шеко йоацаш. эггара доккхагӀеи дикагӀеи да. Президента Сиад Барре хьакхайкаяь баркал балаш йола уйла бӀарччача къаман а хинца дӀаэттай, хӀаьта СССР-цара доттагӀал кхы а дукхагӀа чӀоагӀденна. «Тхо теш эрсех. — аьлар сога Браве районни комиссара Эгала. — Сомалийцашта цӀаккха а дицлургдац цар даь новкъостал. Кхыметтел арахьара дуне фуд ца хоаш хиннача баьнна лийнарашта а хоз хӀанз Советски Союзах дола хӀамаш. Наха кхетадергда советски летчикаши шофераши хиннабецаре керда вахар шоай хургдоацилга. ХӀанз советски инженер варга хьежаш да тхо».

60-ча шерашке а тӀехьа Сомале кхачаи промышленноста массехк предприяти — паччахьалкхен сектора ядро — хьалъяьча Советски Союзо хӀанз царна реконструкци яра новкъостал ду. ТӀа-тӀа дукхагӀа тел юртбоахама техника. доахап леладеча къилбаседехьа хий доалла моттигаш лохаш балхаш да де дезаш.

Юстарча къулбехьа итташ эзараш гектараш лаьтташ карадерзадара сихача темпаца хьалъеш латт Фаноле яха йоккха гидротехнически комплекс. Укхаза болх беш болча советски специалистех сомалийски революци бахьан долаш шоай са дӀадала кийча бола миссионераш оал сомалийски оагӀон генеральни директора Хасан Бассея.

Итт траулераца шийн гӀулакхаш толаме чакхдоахаш я цхьана вӀашагӀъелла «Сомалфиш» яха советско-сомалийски общество. Форда йисте гӀолла чкъаьрий доаха базаш, лодкаш ду верфеш, чкъаьрий доахарашта поселкаш, дешара центраш хьалъергья СССР-о. ХӀанзле а дӀаоттаяьй чкъаьрий дуцца кечалаш, хьатӀаaха йолаенний мотоботаш, оборудовани, гӀишлой материалаш. «Баха хьабоалабаьраш нехде. лодка лехка, цхарал чутесса Ӏомабеш болча ФАО (продовольствеи юрта боахамен дешашта йола ООН Организаци) инструктораша хилапза яргйоаца юххьанцара кийчо лу царна. — йоах чкъаьрий дахара министра Осман Джама Але. — Цхьабакъда тха доьдоахийла — СССР-аца цхьана лелаз гӀулакхаш. Цо тха бӀуболийт. Оаха дукха а дукхагӀа доахаргда чкъаьрий, холодильникаш хьалъергья, машинаш-рефрижератораш эпаргья. городашта чкъаьрий лоаттадергда оаха. доазол дехьа дохка дукхагӀа кхухьийтаргда».

Сомале каст-каста нийслу «Социализм я — даьсса хабар кӀезигагӀеи гӀулакх дукхагӀеи» яха лозунг. Духьаленаш дӀаяхаро, правительстван халкъои накхдоахача хьинаьреча гӀулакхаша экономически дегӀаахарареи социальни эргалониийи халача наькъа тӀа толам баларга кхоачабергба дегӀаухача дунен тӀа эггара тӀехьабисарех цаӀ бола из мохк. ЛаьрхӀар майрра чаккхдоаккхаргдолаши шоай гӀулакхах дог тийшаи ба сомалийцаш. ХӀаьта дунен тӀа тешаме доттагӀий а ба цар.

Андрей ДОЛГОВ,
АПН соб. корр.
Могадишо — Москва.

ВЕЖАРИЙ НОВКЪОСТАЛЦА

Вай межкарча шовзткъа совгӀа долча, хьалкъа шоай йоазув ца хиннача къамага Советий Ӏаьдал эттача шерашка кхаьчад шоай наьна метталара йоазув, хьахиннад шоай литература. Цул совгӀа, цу къамий литератураш дегӀадаьхкад берригача вай мехка а дунен тӀа а довзаш. Дика а беркате а хиннай уж хьахиина кӀийле, адамий хьаькъала, къахьегамхой мировоззренена цар идейно-эстетически уйлано еш йола воздействи холуш а пайдане а хиннай.

Вай мехкарча халкъий литератураш творчески кхийна дӀаоттар ши-шегӀа хьахиннадац. писателий говзал механически гучаяьннаяц. Шоай наьна метталара йоазув хьахинна дукха ха йоацача вай мехкарча халкъий художественни дош лакхденна дӀаэттад социализм хьалъеш лоархӀамс, Ӏалаьмате чоалхане дехкараш кхоачашдеча вай халкъаша вӀаши новкъостал дар бахьан долаш, цар цхьана гӀулакхаш леладар бахьан долаш.

Шоай духовни ганзаш царга вӀаши йовзийтар, уж дунен цивилизацега яьхар сийлахь-боккха эрсий мотт ба.

Масала, хьожаргда вай нохчийн гӀалгӀайн литературага, уж дегӀаахара исторега. Цо баь беррига никъ хьабоагӀа дегӀаленача вежарий литератураша гӀо деш. царга хьожаш, бовзаш болча эрсий писателаша теоретически практически новкъостал деш. Эрсий литература нохчийн гӀалгӀайн меттален нохчийн гӀалгӀайн литература эрсий метталеп доаккхаш яьча переводаша художественна говзала лаккхаленашка кхоачадаьд из.

Дукха хӀамаш да иштта хиннача гӀо-новкъосталах дувца. Масала, тӀоаваьнна вола эрсий советски писатель А. Серафимович 1920-ча шерашка массехказа вена хиннав Нохч-ГӀалгӀайчене. Советски литература хьадоладаьрех волча цун чӀоагӀа ловш хиннад «къаман баьдеча юрта советски строй мишта чӀоагӀлу ха». А. Серафимовича хьехамца а гӀулехкаца а новкъостал даьд хьахулаш латтача Нохч-ГӀалгӀай литературана 1929 шера пролетарски писателий Грозненски ассоциаце пленуме ше къамаьл деш цо яьхад: «Сона лов шо вахаре цхьаи бартагӀа яйха гӀа боахаш хилар». ХӀаьта изтӀа мишта бахл беза цо дика хьахьекхад Нохч-ГӀалгӀайчене лаьттача граждански тӀема кердача леррагӀа 1920 шера ше яздаьча «Лоаман Ӏуйре» яхача дувцар тӀа, йовзийтай кердача къовсамхочун психологи.

Революци бахьан, из лораяра шин са кхолдергдоацача деналахи ше хьалаьца гӀулакх чакхдоаккхаргхилараха бокъоша еза волча гӀалгӀачун образ ма-ярра гучаяьккхай цо цу тӀа. «Шин дегӀах дулха хьоаса боалача хана юха ца воалаш латтаргва из Советий Ӏаьдал бахьан аьнна хетар сона къайлавоалаш латтача цунна тӀехьа хьежача», — яхаш язду А. Серафимовича.

Нохчийн гӀалгӀайн къонача писателий произведенеша шоашта тӀаэзар эрсий кхача писателий теркам а.

1930-ча шерашка Нохч-ГӀалгӀайчене писателца Рахилло Иванацеи Госиздата редакторца Черняк-Яковцеи вена хилар вовзаш вола поэт Голодный Михаил. ХӀаьта цар эрсий меттала яьхар нохчийн гӀалгӀайн поэтий стихаш, хӀаьта нохчашеи гӀалгӀашеи эггара хьалха шоай наьна меттала йийшар эрсий литература произведенеш.

Цу хана эрсий меттала яьха уж стихаш боккха лоархӀам болаш яр къона Нохч-ГӀалгӀай литературана цо шин идейно-эстетически лехараш дукхача наха дӀадовзийтара, ше долга Нохч-ГӀалгӀайчеиал арахьа а дӀахайтара. Из дар вай литература ерригсоюзни литературах дӀаккхеташ, цун дакъа а хинна дӀаотташ хилар. Цу тайпара хьахулар вӀаши бувзамаш леладара эша объективни хьалаш. Нохч-гӀалгӀайн эрсийн писателашта юкъе эттача цу творчески бувзамашта тӀагӀолла хьахилар царна юкъера доттагӀал, шерагара шу массаза довл гӀулакхаца чӀоагӀлуш дӀахо а дахар.

Дика доттагӀал тоссаделар хӀирий эггара къаьнагӀчарех волча писатела Гатуев Дзахонех нохчий литература хьадоладаьрех цаӀ волча Мамакаев Мохьмадан юкъе. 1928 шера «Революции лозмарои» яхача журнала тӀа араьлар «Нохченах иштта язде дезац» яха Мамакаев Мохьмада статья. Цу хана Малхбоален къахьегамхой коммунистически университете (КУТВ) деша ваьгӀача цо цу тӀа дувцар дагестански историк а публицист а волча АлиБек Тахо-Годеи Гатуев Дзахойн Нохчечен исторехьакъехьа классови гӀулакх ца хиларах. Цул тӀехьагӀа Гатуева, ше хьа а леха. Мамакаевца доттагӀал тессар. зӀамига саг литературни говзал йоаллаш, истори дика довзаш. дӀаяхача заман чоалхане дешаш марксистско-ленински хьисапе кхеталеш хилара мукӀарал а деш.

Гатуев ваь 80 шу дузаш ший хьехархо хиларах тарра цох шийна дагадоагӀар укх тайпара яздаьд Мамакаева: «Цо, Дзахос, 1928 шера май бетта Ӏуьра Белорусски воксале а вига вовзийтар сона. нохчий зӀамигача сага. Италера цӀавоагӀо советски литература хьадоладаь Алексей Максимович Горький. Цо вовзийтар сона Владимир Маяковский, Эдуард Багрицкий...»

Керттерча даькъе нохчийн гӀалгӀайн вахар дувцаш я Дз. Гатуева творчество. 1920-ча шерашка язйир цо «Заьлмахан», «ГӀалгӀай», «Дикало замана» яха а кхыйола а произведенеш. Цун деррига вахар Кавказа лоамашка Советий Ӏаьдал эттача хана доладеннана халкъий доттагӀала, вӀаши новкъостал дара, керда культура кхоллара хьоккхам бар.

Нохч-гӀалгӀай литература истори айхха дувзаденна да А. Фадеева, В. Ставске. М. Слободске, кхыча цӀерашца, М. Слободской 1934 шера ГӀалгӀайчен писателий Союза бехктокхаме секретарь вар. цо эрсий меттала яьхар нохчий, гӀалгӀай литераторий произведенеш, учебникаш оттадеча дакъа ловцаш, халкъа багахбувцам гулбеш хилар. Цо даьча дуккхачарех цхьадола гӀулакхаш мара дац уж.

Советий мехка писателий хьалхара съезд хулача хана нохчий, гӀалгӀай, эрсий писателашта юкъера доттагӀали творчески бувзами чӀоагӀбеша, беркат долаш бар. Цу съезде А. М. Горьке яьча доклало, цун творчества, цо еча йоакхоно гӀо дир Нохч-ГӀалгӀайчен литераторашта социалистически реализма художественни метод каралерзаде.

ЧӀоагӀе дег чу дийшар Горьке хьехамаш нохчийн гӀалгӀайн писателашта, Горький ше а. «Вай хьехархо — Максим Горький» яхача, 1932 шера язъьяча шин очерка тӀа С. Бадуева дика вовзийт Горький— революционер, писатель, публицист, хьехархо.

1930 шерашка довзийтар эрсий читателга нохчийн гӀалгӀайн поэзеца карагӀдаьннар. Цу хьакъехьа боккха болх бир Э. Багрицке, Н. Тихонова, Д. Осина, Э. Левонтина, Б. Турганова, С. Липкина, С. Олейлера, кхычар.

Эрсий меттала яхар бахьан долаш къамий писателий произведенеш берригача мехка дӀаяйзай, цул совгӀа, доазол дехьа а яьннай.

Из дика гойташ я поэтесса Ахматова Раисай творчество. 1958 шера наьна меттала арадаьлар цун эггара хьалхара стихай сборник. Дукха ха ялалехьа цун поэзи ювца йолайир лоалахьарча республикай читателашеи критикашеи меттел. центральни кепа йоазон тӀа а. ХӀаьта Ахматовай стихаш духхьала нохчашта мара йовзаш хургьяцар, нагахьа санна эрсий меттала араьяха енаре. «Са стихаш шоай меттала йоахаргйола эрсий поэташ бовзала цраз долаш хиипай со, — яхаш дувц поэтесса. — Цар уж боккха безам болаш эрсий меттала а яьхар. Бакъда хана йӀоахала царех ши саг мара вицавац: Ирина Озеровай Геннадий Русакови. Дукха ха я царца са доттагӀал дола. Са дега уйлаш ма-ярра дӀайовзийт цар».

Цо ма-яххара, цхьан метталара вокх меттала стихаш йоахаш волчоа стихай маӀан, цар шоай тайпара йола оагӀонаш бокъонца дӀагайта моге, тӀаккха ешарашта уж безаме хургья, цар уж тӀаэцаргья.

Ахматовас ший переводчикех аьннар оалалургда шоай произведенеш эрсий меттала йоахарех Н. Музаевна, М. Сулаевна, Х. Эдиловна, А. Боковна, С. Чахкиевна. Вай республика писателашеи читателашеи дукха а езаш йоах И. Озеровай, М. Голодне, Р. Кафриэляна, Ст. Куняева, О. Романченкой цӀераш. Царна мегад автор ала гӀертар, цун къаман метта хозне ма-ярра дӀайовзийта, цун уйлай доакъашхо а хинна дӀаотта.

Иштта дар Мамакаев Мохьмадан Передреев Анатолеиех юкъера доттагӀал а. Из да переводчика автор тӀера а чура а дика вовзаш хилар. цун къам, из дахаш дола Ӏалам цунна дика довзар. ХӀаьта Передреев вайцига ваьха, укхазара ваха Горьке цӀерагӀара литературни институт йисте яьккха, цул тӀехьагӀа укхаза цӀавена саг ва. Цунна дика довз деррига а.

Халкъий литератураш карагӀдаьнна дикадар вӀаши дӀаюха эцаш хилар. уж гаргадахар вахара советски вахарасибата норма а хинна дӀаэттад. цо вай мехка халкъаш дегӀадахкара процессе доккха беркат лу. Иштта из хилар бахьан долаш дукха ха йоацаш шоай йоазув доацаш хиннача къамий литературай торонаш гаьнна дӀаяьржай, кхычахьа уж дӀадайзад. вай беррига советски мехка литература дакъа а хинна дӀаэттад.

Укх тӀеххьарча шерашка Нохч-ГӀалгӀайчен поэташеи писателашеи шоай наьна меттала яьхай Дагестана, Къилбаседа ХӀирийчеи, Черсий-Балкхаройчен литераторий произведенеш, литература дезарашта дӀадовзийтад царна карагӀдаьнна дикагӀар, цунна хьалийзай шоай художественни опыт а.

Литератураш вӀаши гаргалахар, вӀаши гӀо-новкъостал дар юкъара культура дегӀаахара интернациональни гӀулакх да. Цох дика аьннад профессора Г. Ломидзе. «Культураш гаргахара процессо ше а лаккхьо интернационализма уйла, вӀаши лархӀара а безам болара а уйла, сихагӀа дохаду цхьа къам шийна чухьерча, кхычарна гӀулакх ца кила гӀерташ хилар».

ХӀара халкъа карагӀдаьнна дикалар дерригача халкъий хӀама а хиле дӀаэттара наькъаца дегӀайоагӀа советски наьха юкъара культура, цар литература.

Хь. ТУРКАЕВ,
филологически Ӏилмай кандидат.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

«Вайнах» МагӀалбике

Сайре... Хоза кийчъяьча культура Двореца актови зале урагӀа кхесса кий лаьтта кхоачаргйоацаш дукха нах гулбеннабар: мехкдаьттахой, гӀишлошъераш, интеллигенци, юртбоахама къахьегамхой, иштта кхыбараш а. Уж баьхкабар вайна массенеа а йовзаш йолча «Вайнах» ансамбло оттадеча концертага хьажа.

Концерт дӀадоладир балетмейстера, НГӀАССР-а заслуженни артиста Кюри Рансова къамаьл дарца. Цо дийцар ансамбль хьаккхолларах, хиннача халонех, говзача артистех.

Цул тӀехьагӀа дӀадоладелар «Вайнаха» артисташа оттадаь концерт. Хьажа баьхкарашта чӀоагӀа езаелар ансамбло оттаяь цхьайола номераш, маӀала: «Катирхой вальс», маӀача наьха группас даь «Кавказхой халхар», «Жа Ӏуй» яха ловзар, «Картули» цӀи йола гуржий халхар.

Концерте вӀашагӀкхийттарий чӀоагӀа теркам тӀаозаш дика чаккхъяьлар «Вайнаьха сигалеи кӀал» яха сцена (артисташ Галя Бенижева, Кюри Рансов, Ваха Идрисов).

Концерте баьхкарашта яйзар керда таланташ — Малид Мачукаев, геттара къона артист Могушков Ахьмад, Асханова Ася, Цахилова Раиса, кхыбараш.

Дукха хӀама дайра цу концерте хинначоа — тайп-тайпара халхараш, сценкаш... Артистий говзала боккха мах бир — дӀаьхдаь тӀоараш дийттар. Дика салеӀар цу сарахьа МагӀалбике бахача наха.

Я. КОРТОЕВ,
МагӀалбика района № 12 йолча юкъерча школа дешархо.

1976 ШЕРА ХУРГЙОЛА КХАЖ БОАГӀА ТИРАЖАШ

Вай республике бахача наха тӀехь тӀехьагӀа дукхагӀа ийю 1966 шера арахийца кхаж боагӀаш йола 3-процентни паччахьалкхен чура заем. Алхха дӀадахача цхьан шера Нохч-ГӀалгӀайчен сберегательни кассаша ехкай 5 миллион сом совгӀа маьха 3-процентни заема облигацеш. Уж облигацеш ийяр бахьан долаш къахьегамхой торо хул шоай культурнии бытовойи гӀулакхашта эшшача хана хьаэца йиш йолаш тешаме шоай ахча лела а деш из кходе.

Облигацеш леласча наха бенача кхажах доагӀар дӀателар духхьа хӀара шера бархӀ тираж хул цу заема. Цу заемах кхаж боагӀаш йола тиражаш ю из заем арахецача хана оттаьча условешка а СССР финансай Министерствас оттаьча ханашка а хьежжа. Уж тиражаш ю мехка тайп - тайпарча городашка. дуккхача къахьегамхой царга хьажа я уж чаккхъяхара техника царна йовзийта а торо хургйолаш. Иштта 1976 шера тиражаш хургья: 15 феврале гор. Ленинграде. 30 марта гор. Челябинске, 15 мая гор. Одессе. 30 июне гор. Омске. 15 августе гор. Таллине, 30 сентябре гор. Алма - Ате, 15 ноябре гор. Душанбе, 30 декабре гор. Москве.

Нахага йола заема еррига облигацеш, моллагӀча сберегательни кассера ийца уж яле а цхьатарра бокъо а йолаш тиражашка ловзаш я.

Заема цхьан разрядах хӀара шера 75200 кхаж боагӀа 4100480 сома боарам болаш. Заем лелача ткъаь шера 30 процент йолча облигацеша кхаж боагӀа. Заем арахецача хана оттаяьча условеш тӀа белгалдаь хиларга хьежжа кхаж бена облигацеш царех доагӀар дӀаденначул тӀехьагӀа кхы дӀахо тиражашта юкъе ца йохийташ дӀайоах. ХӀаьта тиражах кхаж боагӀаш йолча облигацей дукхал хувца я лац. Иштта кхаж бара бола аьттув хӀара тиражагӀа дукхагӀа хул. Цудухьа ийца облигацеш шийга дукхагӀа лелаеш хилча дукхагӀча тиражашта юкъе а йолх уж, хӀаьта царех кхаж бара йола торо лакх а лу.

Паччахьалкхен 3-процентни кхаж боагӀаш йолча заема облигацеш лелаяр пайдане гӀулакх а да. хӀаьта уж лораеш лелае а еза. Йоаль облигацеш доадаь ахча санна мара юхь метта оттае йиш йолаш яц. Цу заемагӀа йола облигацеш лораеш йоадае дӀаяккха йиш я вай республика моллагӀча сберегательни кассе.

С. СМАГИН,
Нохч - ГӀалгӀай АССР Гострудсберкассай управлене воккхагӀвола инспектор.

КЕРДА ФИЛЬМ

«ЕВРОПА ДОККХА ДИ»

Укх деношка кинотеатрий экранаш тӀа хьахьокхаш хургда «Европа доккха ди» яха хроникально - документальни фильм (сценаре автор вовзаш вола советски журналист М. Стуруа, режиссер В. Трошкин). Из хетаяьй Европе кхерамзле хилийтареи вӀаши цхьана гӀулакхаш леладареи хьакъехьа Хельсинке хиннача Совещанена.

...1610 шера дунента цӀи хезача итальянски Ӏилмахочо Галилео Галилея хьалехар планета Юпитера спутник. «Европа» аьнна цох цӀи тиллар.

Юпитер яха римски даьла маьршача гӀулакхий даьла вацар. Цо дуӀаш хьедора, ди деттар. Ше раьза воацар хьаькъалах воаккхаш хӀалак вора — маьрша баха нах а кхычар мехкаш дӀалуэцара тӀехьабаьнна мехкий даьй а бебашха боацаш.

Иштта дувц ширача замалахь баьхача римляний мифа тӀа. Цун сийна яьча Капитолийски храма хьалхашка триумфатораша паччахьалкхений байракхаш ӀотӀаерзаеш хиипай.

Юпитер харцлувш хиинав, цудухьа эгӀазъхав из, бӀеха уйлаш йолаш хиннав.

Хьалха я санна харцва Юпитер, хьалха а санна эгӀазъух, Малхбузерча гӀозарий цхьабола викалаш хьакъал чура баха гӀерт. Кхоккам лаьгӀбалар ца дезараш тар кхийтта Ӏеш бац. Хьаьрбаьнна хьувз Штрауся Джексони санна бола политиканаш. Царех дӀаккхийттаб маонсташ а.

Сценарий цу мифа сюжета тӀа язъяь я.

«Финляндия» яхача Двореца трибуна тӀара ше къамаьл деш новкъоста Л. И. Брежнева аьлар :«Укхаза, Европе, агрессораша цкъа эхка ца Ӏеш дуккхаза а шеко йола «лаврашэ эхкай шоашта, цул тӀехьагӀа царна вий кхайкаьй халкъаша...»

Ленински машаре политика чаккхйоаккхаш Советски Союзон дерригача социалистически мехкашеи дуккхача шерашка лоаттабаьча къовсамах доккха беркат даьннад.

Цу къовсамах лаьца да «Европа доккха ди» яха фильм. Европе машара гӀулакх котдаьннад. Малхбузен «Юпитер» корзагӀа вувле а. Цун машара седкъа сийрда боаг сигала, дунеи кхыча континенташта сердал а телаш.

Из фильм чӀоагӀа накъадаргда бахача наха юкъе беча идеологически балха тӀехь.

М. ДИКАЕВ,
НГӀАССР Министрий Советера кинофикаце Управлене воккхагӀа вола редактор.

ТЕЛЕВИДЕНИ

20 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Б.Т. Ӏуйранара гимнастика. 9.30 — Б.Т. «Буратино выставка». 10.00 — Писатела Н. Грибачева творчества оагӀонаш. 10.40 — Б.Т. РСФСР халкъа артистка Е. Образцовай концерт. 14.30 — Сийлахь - йоккха гӀишлошечара. Кинопрограмма. 15.30 — «Вай Ӏалам довзаш да». 15.55 — Б. Т. Н. Лесков «Левша». 16.50 — Киножурнал «Ӏилмеи техникеи». 17.00 — Б. Т. Города Москверча ЗИЛ ДК духовой оркестра концерт. 17.30 — «Саги закони». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Б. Т. «Сакъердамера дешаш». 18.30 — КПСС XXV съезда накъадолхаш. Ӏаьржача металлурге предприятеш шойла дувц. 19.15 — Б. Т. Иллеш доах Т. Лаперашвиле. 19.30 — Б. Т. Сатира Московски театра фильма-спектакла премьера Б. Шоу «Дегаш дохаш дола цӀа». 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30— Б. Т. Сатира Московски театра фильм-спектакль. Б. Шоу «Дегаш дохаш дола цӀа» дӀахо гойт. Чистедаьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла». Информационни программа (эрсий, гӀалгӀай меттала). 18.20—Халкъашта юкъерча гӀулакхех (нохчий, меттала). 18.35 — Киножурнал. 18.45— Юкъара хьайбаш дика Ӏангара даха. «Атагинский» совхоза ферме (гӀалгӀай меттала). 18.55 — Цхьан дезале Назрановски трикотажни фабрике (гӀалгӀай меттала). 19.15— Бийса дика хийла шун, бераш. 19.25 — Саг общественни балха тӀа. Парторг В. М. Немченко. 19.35 — Документальни фильм. 19.45 — Шун книжкай тархен тӀа. В. Ю. Гадаев «Юртарча кагирхошта — атеистически кхетам».

21 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Б.Т. Ӏуйранара гимнастика. 9.30 — Б. Т. Шоу «Дегаш дохаш дола цӀа» сатира Московски театра фильм-спектакль. 14.30 — Документальни фильм «Ленински моттигашка гӀолла». 15.05 — Социалистически мехкий доттагӀал. Чехословацки Социалистически Республика. 15.35— Б. Т. Ӏилма—тахан. 16.05 — Б. Т. Художественни фильм «Почтовый роман». ШоллагӀа сери. 17.15 — КПСС XXV съезда даха ма-доггӀара накъадахара. Волгоградски областа Суровикински районера передача. 17.45 — «24 сахьат». Информационни хоамаш. 18.00 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀолла» информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.20 — Документальни фильм. 18.30 — Парте планаш — халкъа планаш. Лаьтта леладерий керттера тӀехьале. 19.00 — Парте планаш — халкъа планаш. «БАМ-а гӀишлошъярхоех йола очерк». 19.30 — Художественни фильм. «Топ йола саг». 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — С. Рахманинов. ШоллагӀа симфони. СССР Пачахьалкхен академически симфонически оркестро локх. 22.30 — Б. Т. Тираж «Спортлото». Чистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Б. Т. «ХӀара сурта тӀа — малх». 18.30— Б. Т. Литература, искусства, архитектура даькъе 1975 шерарча СССР Паччахьалкхен преме лауреаташ. 18.45 — Н. А. Римский-Корсаков. Оркестраца фортепиана концерт. 19.00 — Шоана, новатораш, балха метте НОТ. 19.15 — Киножурнал. 19.25 — Атеистически темашта. Нохч-ГӀалгӀайчу ди лелабарца шира замах юхедиса ийрчадараш (гӀалгӀай меттала). 19.40 — Бийса дика хийла шун, бераш. 19.50 — ДоттагӀалца ба вай низ. Урус-Мартановски райисполкома председатела новкъоста Минаева выступлени.

РАДИО

20 ЯНВАРЬ

6.30 — «Юртара Ӏуйре». Беседа. Надтеречни районера къахьегамхой «Гергача истола тӀа» (эрсий меттала). 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Иллеш, ашараш, халхараш (гӀалгӀай меттала). 9.00 — Прессбюро — Коваленко Роммий беседа «Тешама дика низ» (эрсий меттала). 9.15 — Радиолекторий «Дезал, школа, общественность». Филологически Ӏилмай кандидата, педагогически общества члена М. Д. Чантиевай выступлени (нохчий меттала). 9.30 — Радиопередача «Къона заманхо» (гӀалгӀай меттала). 16.00 — Нохч-ГӀалгӀайчен спортивни вахар (эрсий меттала). 16.15 — Передача «Фирменни мебела сийлен дуьхьа» (нохчий меттала). 16.30 — Надтеречни района юртбоахаме хьалхалаттарашта концерт (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).

21 ЯНВАРЬ

7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — КПСС ЦК ПРОЕКТ ЮВЦ. «Къахьегамхой вахара хьал тоадара». Къахьегамхой социально Ӏалашбара министра В. С. Симарэина выступлени (эрсий меттала). 8.50 — Иллей концерт «Ленин вайца ва» (нохчий меттала). 9.10 — Прессбюро — Беседа «Социализма мехкашка» (гӀалгӀай меттала). 9.25 — КПСС съезда даха ма-доггӀара накъадахара. Зарисовка «Замал хьалха баьнараш» (гӀалгӀай меттала). 9.35 — Ашараш. 9.40 — Интернациональни доттагӀала радиоклуб (эрсий меттала). 16.00 — Корреспонденци «Парте идеологически бӀухо» (гӀалгӀай меттала). 16.15 — Радиожурнал «Обществен закони» (нохчий меттала). 16.35 — Ашараш (эрсий меттала). 16.45 — «Юртара вахар». Шура йоккхилга дегӀадоаладе (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий нохчий, гӀалгӀай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гӀоллеи Грозней кхаьла а йолаш, лоадама йоачаи а йоацаш, малхбузехьара секунде 3 — 7 метр чӀоагӀа мух а хьеккхаш ха хилен фегара температура республике гӀолла 5 градуси Грозне 2 градуси шелал йолаш хилен тарлу. Кхоана морхаш а йолаш, юкъ-юкъе екха а еххаш, наг-нагахьа тӀоьда доа а дедхаш, дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьеккхаш ха хила а фегара температура бийсанна 3—8 градус, дийнахьа 5 градусага кхоачаш шелал йолаш хила а тарлу.

Метеостанци.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гӀа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретаря — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 2-80-71; бухгалтере — 2-54-30, корректорске — 2-89-88.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем 2-80-71; бухгалтерии — 2-54-30. корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», Маяковского, 92.

Заказ № 512.